

KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINLARI : 1031

82,3 (5/1/95)
T-95

TÜRK BİLMECELERİ

- Gözden Geçirilmiş İlaveli Baskı -

Prof. Dr. Şükrü ELÇİN

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
İşlər Mərkəzinin
KİTABXANASI

GENÇLİK VE HALK KİTAPLARI DİZİSİ : 40

B. M. ELÇİNİN ƏSƏRİ
MƏDƏNİYYƏT MƏRKƏZİ
MƏDƏNİYYƏT MƏRKƏZİ
AZERBAIJAN

Kapak Düzeni: Z TANITIM ANKARA

SÖZBAŞI

Türk Bilmeceleri'nin ilk baskıları 1970 ve 1983 yıllarında yapılmıştı. Bir antoloji olarak dar çerçevede planlanan eser, okuyucuların ilgisini çekti ve kısa zamanda tükendi. Bu örnekleri genişletilmiş yeni baskıda, benim bilmece konusu hakkında görüşlerimde her hangi bir değişiklik olmadı. Bu sebeple ilk baskılara koyduğum Bilmeceler Üzerine adlı yazım okuyucuya olduğu gibi sunuldu.

Türk bilmecelerinde, milletimizin yaratma gücünü gösteren ve eskimeksizin zamâna mukavemet eden bir kudret vardır. Bu kudreti gösteren örnekleri tabiat hâdiselerinden başlamak üzere mânevî kavramlara doğru hususî bir tertip ve sınıflandırma ile vermeğe çalışım.

Okuyucular, hütün Türk âleminde görüleceği üzere kültürümüzün çiçek bahçesi olarak düşündüğüm bilmecelerimizde, kendilerine yabancı olmayan tabiatı, bitkiyi, hayvanı, eşyâyı, aklı, zekâyı, güzelliği, âdet ve ananeleri el-ele, gönül-gönüle, yaşayan Türkiye Türkçesi'nde bir âhenk içinde görecektlerdi.

Şükrü ELÇİN

ISBN 975 - 17 - 0356 - 5
© Kültür Bakanlığı, 1989

Onay: 16.1.1989 tarih ve 928.1-191 sayı
Baskı sayısı: 5000
Mas Matbaacılık - ANKARA

İÇİNDEKİLER

Sözbaşı	V
I- Bilmeceler üzerine	1
II- Tabiat ve tabiat hâdiseleri ile ilgili bilmeceler	13
III- Bitkiler ve onların mahsulleri ile ilgili bilmeceler . . .	25
IV- Hayvanlar ve onların mahsulleri ile ilgili bilmece- ler	49
V- İnsanlar ve onun uzuvları ile ilgili bilmeceler	67
VI- Eşya ile ilgili bilmeceler	79
VII- Mânevî-dinî unsurlarla ve diğer kavramlarla ilgili bilmeceler	109
VIII-Bilmecelerin dizini	118
IX- Bibliyografya	130

I - BİLMECELER ÜZERİNE

Bilmeceler, tabiat unsurları ile bu unsurlara bağlı hâdiseleri; insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşyayı; zekâ güzellik nevinden mücerret kavramlarla dinî konu ve motifleri vb. kapalı bir şekilde, yakın-uzak münâsebetler ve çağırışimlarla düşünce, muhâkeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir. Bu sözler, bir takım "eğlence, lügaz, muammâ ve bulmacalarda da görülen ve dinleyiciye sorulunca, ondan halli istenen "bil bakalım" veya "ol nedir ki" ifadelerinin bir bakıma geniş târifidir. Bu târifi kendinde toplayan söz, Batı Türkçesinde "bilmek" fiilinden doğmuş bir isimdir. Doğu ve Kuzey Türkleri ile Azeri sâhası aynı mânâyâ gelen "tabmak" fiilini ve bu kökten türeyen "tabzuğ", "tabmaca" kelimelerini kullanmaktadırlar. Ayrıca Türkmenler'de "matal", Kırgızlar, Kazaklar, Karakalpaklar arasında "cumbak", Kazanlılar'da "tabışmak" yanında "cumak", Başkırtlarda ise yine bu kökten gelen "yumak" sözü yaygındır. Anadolu'nun bâzı köy ve kasabalarında bilmece umumî ismi yanında masal, mesel, matal, hikâye, metel, bulmaca, söz, dele, fıcık, gazelleme... gibi kelimeler yaşamaktadır.

Bilmecelerin tasnifi:

İlk çağlardan zamanımıza kadar bir çok milletlerin halk ve aydın çevreleri ile çocuk topluluklarında vakit geçirmek, eğlenmek, devlet adamları arasında gizli haber ulaştırmak; bir bakıma bilgide, zekâda, muhâkemede, hâfızada, dikkatte, sürati intikalde üstünlük yarışması olarak söylenen veya yazılan bilmeceleri halk edebiyatı mahsulü veya ferdî eser olmak üzere iki kolda incelemek mümkündür.

A) Halk edebiyatı:

İnsanlığın ilk ve tabii mahsullerinden biri olan; māsallarda, ata sözlerinde ve mânilerde olduğu gibi söyleyicilerini tesbit edemediğimiz bilmeceler, iki fikri mukayese edebilecek medeniyet seviyesindeki geniş ve umumiyetle okumamış halk muhitlerinde ve bu muhitlerin sâde ve yaşıyan dillerinde doğmuşlardır. Bütün dile bağlı Halk edebiyatı mahsulleri gibi muhite, zamana ve konuya göre az-çok değişikliklere uğrayan bu iptidaî veya bazan sâf şiir örneği sayılabilecek eserler, şekil bakımından nazım ve nesir olmak üzere iki ifâde tarzı gösterirler.

a- Manzum bilmeceler:

Manzum bilmeceler, vezin, kafiye ve nazım şekli hususiyeti gösteren eserlerdir. Bunlarda kullanılan vezin, Türk dilinin bünyesinden çıkan ananevî hece veznidir. Bu vezin, bilmecelerde ve onların mısralarında tam ve kat'î bir intizam göstermez; türlü sebeplerle vezin aksaklıkları görülür. Duraklı, duraksız; az veya çok heceli muntazam veya gayri muntazam mısralarla örülen bilmecelerde kafiye, Türk halk nazmında görülen "alliterasyon, redif, yarım, tam, cinaslı ve zengin..." gibi kafiyelelerin örgüsü aşağıda verdiğimiz örneklerde görüleceği üzere türlü şekillerde karşımıza çıkıyor. Bâzan kafiyesiz bilmecelere de rastlanır.

Bilmecelerde şekil, Türk halk nazmında ölçüye (birim) temel teşkil eden bir mısralık bütünden hareketle genişleyerek 2,3,4,5,6 veya daha çok mısraları içine alan bir kalıptır. Çok yaygın dördlük-mâni veya daha büyük şekillerin zaman içinde ve muhit değiştirdikçe bir takım mısralarının hâfızalardan-husseyetle çocuklarda- silinip azaldığı da bir gerçektir.

b-Mensur bilmeceler:

Mensur bilmeceler, düz cümle hâlinde, konuştuğumuz şekilde olan ve çoğu zaman "seci" karakteri gösteren mahsullerdir. Bu mahsulleri bâzı durumlarda manzum bilmecelerden ayırmak mümkün olmaz. Tekerlemeleri andıran ve az da olsa atasözleri ile duygu ve fikir alışverişinde bulunan eserleri de bu grupta toplayabiliriz. Mensur bilmecelerin vezin ve kafiye unsurlarından mahrum bulunuşu hâfızalarda yaşamasını zorlaştırdığından manzum olanlara nisbetle sayıları azdır.

Bilmece şekilleri:

Tabiat ve tabii hâdiseler:

- 1- Mavi atlas,
Arşın yetmez,
Makas kesmez,
İğne batmaz,
Terzi biçmez,
(Gökyüzü, 4 heceli)
- 2- Bir kalbur boncuğum var,
Akşamdan atarım.
Sabahtan toparım.
(Yıldızlar, 7, 6, 6 heceli).
- 3- Bir salkım üzümüm var; yarısı beyaz, yarısı kara.
(Gündüz-gece)

İnsan, hayvan, bitki:

- 4- Yedi delikli tokmak,
Bunu bilmeyen ahmak.
(Baş, 7 heceli).

5- Yer altında yağlı kayış.
(*Yılan*)

6- Alçacık boylu,
Kadife donlu.
(*Patlıcan, 5 heceli*)

7- Attım rafa,
Bir kuru kafa;
Yemesi tatlı,
Maymun surath.
(*Hindistan cevizi, 4, 5, 5, 5 heceli*),

Eşya:

8- Sarı katır,
Saman yemez,
Solur, yatır.
(*Süpürge, 4 heceli*)

9- Çın-çınli hamam,
Kubbesi tamam,
Bir gelin aldım,
Babası imam.
(*Saat, 5 heceli*)

10- Nefesi var, kanı yok,
Derisi var, canı yok.
Ağızı var, dili yok.
(*Körük, 7 heceli*).

Mücerret kavramlar:

11-Üç yüz altmış beş leylek,
Elli iki yuvası,
On iki yumurtası,
İki çıkar yavrusu.
(*Gün, hafta, ay, iki dinî bayram*)

12-Hak bilir, halk bilmez.
(*Ecel*)

13-Yapılmamış duvar üstünde,
Doğmamış oğlan,
Olmamış bostanı,
Koparma diye bağıran.
(*Yalan*)

14-Karada bir gemi,
Başındadır yelkeni;
Nedir o gemi,
Nedir dümeni;
Bil bunları,
Göreyim seni.
(*İnsan, akıl*)

Dinî unsurlar:

15-Nar tânesi,
Nur tânesi,
Bu dünyanın,
Bir tânesi.
(*Kur'an, 4 heceli*).

16-Anası var,
Babası yok.
(*İsa Peygamber, 4 heceli*)

17-Doksan dokuz cemâat, iki müezzîn, bir imam.
(*Tesbih*)

Tekerlemeli, muhâvereli bilmeceleler:

- Nereden geliyorsun?	- Zırzop Kalesinden.
- Üstün neden yaş?	- Denizden geçtim.
- Çok derin miydi?	- Kıyısından dolaşım.
- Üstün neden beyaz?	- Değirmenden geçtim.
- Çok kalabalık mıydı?	- Çıkırdaki işitim.
- Akşam nerede idin?	- Bey konağında.
- Ne yedin?	- Koç.
- Neresinden?	- Hiç.
- Nerede yattın?	- Minârede.
- Çok kaba mıydı?	- Kup-kuru yerde.
- Üstüne ne örttüler?	- Perde.
- Sen uğrattın beni derde.	
- (*Gönül*)

Sesle ve âhenk taklidi ile yapılanlar:

19- Öte lin lin, beri lin lin,
Ayak üstü durur lin lin.
(*Kapı*)

Renk tasavvuru ile:

20- Dal üstünde sarı oğlan.
(*Ayva*)

21- Kara kediye kuyruğundan asarlar.
(*Tava*)

Seci sanatı ile:

22-Biz biz idik, otuz iki kız idik, ezildik, büzüldük.
İki duvara dizildik.
(*Dişler*)

Harf, hece ve kelimelerin sayılması veya tekrarı ile:

23- İstanbul'da bir tâne, İzmir'de iki tâne, Ankara'da hiç yok.

(*İ harfi*)

24- Lamba düştü "is" dedi, tabak düştü "tan" dedi.
Annem bana "bul" dedi.
(*İstanbul*)

Tarihî hâdise ve şahsiyetlerle:

25- Mezarım ilk önce Söğüt'te idi. Bursa'ya taşındılar
mezarımı; bilin bakalım ben kimim?
(*Gazi Osman Bey*)

Modern fikir veya âletlerin eski kalıplara sokulması ile:

26- Bir küçücük kutudur.
Bütün dünya yurdudur.
(*Radyo*)

Bilmecelerin sorulması:

Halk bilmecesi sorulmasının bir usulü ve geleneği vardır. İlk önce bilmece soran karşısındakine az veya çok bir düşünme ve çözme payı bırakır. Cevap vermekte güçlük çeken muhâtabının, bir takım ip uçları elde etmek hakkıdır. Şaka ile -isterse "Canlı mı? Cansız mı? Yenir mi, yenmez mi?" der. Birinci şahıs bâzan karşısındakinin sözüne- biraz da nazla "evet, hayır" gibi cevaplar verir. İkinci, buna rağmen bilmeceyi çözemezse pazarlık başlar. Bilmece soran, ondan bir şehir veya memleket ister; o da, çoğu zaman, değerli bulduğu bir yeri, meselâ İstanbul'u, İzmir'i, Ankara'yı verdim, der. Bunun üzerine birinci şahıs sonucu açıklar; isteğe göre sıra ikinciye gelir. Karşılıklı nezâket ve terbiye ile yoğrulmuş bu edebî zihin sporu boyunca şehir, memleket veya meyvalardan birini en çok kazanan üstün sayılır.

Bilmecelerin çözülmesi:

Zihni bir oyun ve eğlence olan bilmecelerin çözülmesi mahâret, alışkanlık, bilgi ve hususiyle bir kabiliyet işidir. Bu vasıflara sâhip olanlar, az-çok belirli benzerliklerden veya tezatlardan hareket ederek kavramın idrâkine varırlar.

Bilmeceleri, çözümleri kolay ve zor olmak üzere iki şekilde inceleyebiliriz. Zor bilmecelerin önceden öğrenilmesinde fayda vardır. Aksi takdirde karşımızdakinin, aklın kabul edemeyeceği mânâsız ve zevksiz cevaplarına katlanmak icap eder. Zor bilmeceye birçok Avrupalı yazarlar Spinx'in Oedipus'a sorduğu bilmeceyi örnek verirler: Sabahları dört, öğleleri iki, ve akşamları üç bacak üstünde yürüyeyen şey nedir? Cevabı şudur: İnsan doğunca emekler, büyüyünce iki ayak üzerinde durur. İhtiyarlayınca üçüncü bir ayağın (baston) yardımı ile yürür.

Yukarıda verdiğimiz çeşitli örneklerde de görüleceği üzere kolay veya zor bilmecelerin çözülmesi için, mânâ, duygu, şekil, madde, renk, ses, harf, hece, kelime, kafiye, seci... gibi unsurlardan doğan ip uçlarına ihtiyaç vardır. Bu ip uçları, bir bakıma ananevî tâbirler, anahtarlardır. Her şeyden önce hiyeroglif mâhiyetindeki bu hususi tâbirlerin mânâsını kavramak lâzımdır. Bu işde, zekâ, muhâkeme ve süratli intikal ile umumi bilgi, zevk ve merakın da payı büyüktür.

Halk bilmecelerinin basit şekilleri, cinas ve mânâ ikilikleri, akıl ve mantık aykırı görünüşleri (irrationalisme) alışılmış ve tabii bir görünüşten hareket ederek çözümlerini çoğu zaman imkânsız hale getirir. Mantıkî bir muhâkeme, yerini yukarıda bahis konusu ettiğimiz hiyerogliflerin kullanılmasına bizi zorlar. İlгимizi çekişi de bundandır.

B) Ferdî eserler:

Ferdî eserler, edebiyat mahsulleridir. Belli şâirler ve yazarlar tarafından söylenen ve yazıya geçirilen örneklerdir. Saz şairlerinin (âşıklar) hece vezni ile vücuda getirdikleri bilmeceler dışında Divan edebiyatımızda görülen mahsulleri "muammâ"larla "lügaz"lardır. Bunlar aruz vezni ile kaleme alınmışlardır. Okumuş muhitlerde bilinmektedirler. Bâzıları âşıkların, meddahların, mânicilerin, masalcıların, seyyahların, okulların veya âile çevrelerinin aracılığı ile anonim eser hâline dönüşürler. Örneklerde görülecek olan (Mustafa) adı üzerindeki vezni bozulmuş muammâ böyledir. Aynı yollardan anonim mahsulü bilmecelerin ferdî eser halin gelmesi, bir dil, sanat ve üslûp kazanması mümkündür.

a- Muammâ:

Arapça "körletmek", "gizli ve güç anlaşılır söz" mânâlarına gelen muammâ, bir isme delâlet eden söz mısra veya beyit demektir. "Remiz, imâ, kalb, tashif" gibi edebî sanatlarla yapılır. Muammâ'ların iç ve dış olmak üzere iki mânâsı vardır.

Muammâ'nın tertibi ve çözülmesi:

Muammâ'yı tertip etmek ve çözmek için çeşitli usuller vardır. Bu usullerle adı meydana getiren harfler toplanır, ad bulunur ve muammâ çözülmüş olur. Muammâ'nın çözülmesi oldukça zordur. Bundan ötürü şâirler muammâ'larının başlarına hangi mânâyı geldiklerini, adını kaydederdiler. Muammâ'ların çözülmesinde verilecek cevapların ehemmiyeti vardır. Bu cevapların mânâlı ve konu ile ilgili olmaları şarttır.

Muammâ örnekleri:

1- Bende yok sabr ü sükûn sende vefâdan zerre
İki yoktan ne çıkar fikr idelim bir kerre
(Nâbî)

2- Sefinenin başı girse limana
O memduhun ismi çıkar meydana

3- "Mim" ile "sat" meşveret ederken "tı" girmiş arası-
na

"F" faziletten gelirken "y" uğramış kavgasına

Şâir Nâbî'nin beytinde görüleceği üzere dış mânâ
açıktır. "İki yok" "nâ" ve "bî" edatlarıdır. İkisi de "yok" mâ-
nâsına geliyor. Bunlar birleşince "Nâbî" adı çıkmış olur.

İkinci misalde muammâ Arap harflerini bilmekle
çözülür. "Sefine" kelimesinin başında (S) harfi vardır. "li-
man" kelimesinin başında da "I" bulunuyor. "S" "I" ile yâni
"lîman"ın ilk harfi ile birleşince "Süleyman" adı meydana
çıkır.

"Mustafa" muammâsı da yukarıdaki esasa dayan-
maktadır. "M", "s", "t", "f", "y" birleşince "Mustafa" meydana
çıkır.

Saz şairleri ve muammâ:

Türk Divan edebiyatında çok kullanılan muammâ'yı
saz şâirleri de taklit etmişlerdir. Âşık kahvelerinde muam-
mâ'nın ayrı bir yeri vardır. Çoğu zaman "Kalem şuarâsı"
ndan birinin düzenlediği muammâ, kahvenin en münâsîp
bir yerine konmuş süslü bir levhaya "hatt-ı celî" ile yazılır
ve etrafı süslenirdi; muammâ, çözülünceye kadar dururdu;
buna "muammâ asmak" denirdi. Muammâ'yı düzenleyen,

işe fesat karışmaması için hal şeklini bir zarfa veya keseye
koyup mühürler ve kahveciye teslim ederdi. Kahveci faslın
sonuna kadar o zarfı veya keseyi muhâfaza etmek mecbu-
riyetinde idi.

Muammâ'nın çözüleceği gece, meraklılar kahveyi
doldururdu. Dinleyiciler "muammâ tepsisi" ne para, şal çu-
ha.. gibi hediyeler bırakırlardı. Âşıklar fasla başlardı. Koş-
ma, semâi ve destanlardan sonra sıra muammâ'ya gelirdi.
Muammâ'yı düzenleyen, bir gazeli bir nevi giriş olarak
söyledikten sonra nazımla, sorduğunu çözeceklerin bulu-
nup bulunmadığını öğrenmek isterdi. Âşıklardan biri, so-
rulan muammâ'yı çözünce zarf veya kese içinde önceden
çözülmüş şekli ile karşılaştırırlardı. Doğruluğu anlaşılınca
muammâ indirilmiş olurdu. Buna "muammâ indirmek" de-
nirdi. Sonunda biriken "saçı" birlikte paylaşıldı. Muam-
mâ'yı çözen şâir saz çalmayı bilmezse, fasla saz bilen biri
oturtulur ve cevap ona okutturulurdu.

Muammâ'yı soran, karşısındakinden cevap alama-
yınca, çözüm şeklini yine kendisi nazımla söylerdi.

b- Lügaz:

Lügaz, Arapça bilmece demektir. Bir çeşit muammâ'
dır. Bir ismi değil, bir şeyi gizlemek üzere düzenlenen hü-
nerdir. Şâirler ve âşıklar tarafından söylenir. Halk bilme-
celerinin edebî bir şeklidir. Çoğu zaman soru yolu ile mey-
dana getirilir. Muammâ'dan farkı çözüme yarayacak açık-
lamayı kendinde bulundurmasıdır.

Lügaz örnekleri:

1- Soru: Ol nedir hercâi simin beden
Mahvolur ellerle ülfet etmeden
(Sabun)

2- Bir gümüşten kal'a gördüm haps olunmuş anda âb
Attı zerrin topunu feth etti âni âftâb
(Buz, güneş)

Bilmecelerin kaynakları:

Halk bilmecelerinin sözlü ve yazılı iki kaynağı vardır. Bu kaynaklardan birincisi halkın ruhu ve muhayyilesidir. Bilmeceler geleneğe, zamana, mekâna ve yaşama şekillerine bağlı olarak bu kaynaktan fezy almaktadır.

Milletimizin dilini, tarihini, inançlarını, tabiata, insana ve eşyaya bakışını bir zevk ve fantezi menşurundan geçirerek bugüne kadar getiren bu halk edebiyatı mahsullerinin ikinci kaynağı ise eski lûgatlar, halk şâirlerinin divanları, masallar, hikâyeler, cönk'ler mecmua'lar, bilmece kitapları, tarihler ve seyâhatnâmeler gibi yazılı eserlerdir.

Türk dilinde bilmece üzerine şimdilik ilk kaydı Kâşgarlı Mahmud'un Divânü Lûgat-it Türk'ünde buluyoruz. (XI. yüzyıl) Kıpçak Türklerinin dil ve halk edebiyatı örneklerini içine alan Codex Cumanicus'daki bilmeceler de eski devri tanımak isteyenler için dikkate değer eserlerdir. (XIV. yüzyıl) 14. yüzyıldan bu yana çeşitli eserlerin kenarına, köşesine sıkışmış mahsullerle folklor ve Türklük bilgisi çalışmaları başladıktan sonra Türkiye'de ve dış Türk boylarında yapılmış derlemeler ve araştırmalar belli başlı kaynaklardır.

Lügaz ve muammâ'lar için ise yukarıda adı geçen bazı eserlerle birlikte "elgaz" kitaplarına, bâtinî tarikatlerin Şatihlarına, bir takım risâlelere ve klâsik edebiyatımızın divanlarına bakmak lâzımdır.

II- TABİAT VE TABİAT HÂDİSLERİ İLE İLGİLİ BİLMECELER

1-Sayılmaz koyunum içinde bir koçum var.
(Ay)

2- Onbeşinde gencelir,
Otuzunda kocalır.
(Ay)

3- Dam üstünde kalaylı tas.
(Ay)

4- Felek kaybetmiş altın şamdanı,
Gümüş pervaneler tutmuş cihanı.
(Ay)

5- Gündüz uyur, gece kalkar,
Bakar mâvî pencereden.
Farkı yoktur bir gümüşçül
Yusyuvarlak tencereden.
(Ay)

6- Altın araba.
(Ay)

7- Ay geldi alamadı,
Gümüş geldi, aldı.
(Ay)

8- Min min minâre,
Dibi dâire,
Yüz bin çiçek
Bir lâle.
(Ay,gök,yıldızlar)

9- Yol üstünde yoğurt dökülmüş,
Silerim çıkmaz;süpürürüm çıkmaz.
(Ay ışığı)

10- Havada uçar, kanadı yok.
(Bulut)

11- Ortaya bir gümüş yüzük koydum;
Ay geldi alamadı, güneş geldi, aldı.
(Buz)

12- Saçaktan süngü sarkar.
(Buz)

13- Su kurusu,
Ev örtüsü.
(Buz, kilim)

14- Bir gümüşten kal'a gördüm hapsolunmuş and âb
Attı zerrin topunu fethetti anı âftab.
(Buz, güneş)

15- Ağaçlar meydana geldi dalsız budaksız,
Üstüne kuşlar konar, kuyruksuz, kanatsız,
Kesti onu bir pâdişah, kansız, bıçaksız.
(Buz, kar, güneş)

16- Biz üç kardaşız; senede bir
geliriz; birimiz havada gezeriz,
birimiz deryâda yüzeriz, birimiz
karada gezeriz.
(Cemreler)

17- Uzun uzun akalar,
Ak sakallı babalar,
Gelir gider duramaz,
Gece gündüz çabalar.
(Dalga)

18- Deniz üstünde yufka açar.
(Dalga)

- 19- Dağı var, yaylası yok,
Ovası var, otu yok,
Tepesi var, ormanı yok.
(Dalga)
- 20- Bir kuşum var, elsiz ayaksız kuyu kazar.
(Damla)
- 21- Dal üstünde gümüş düğme.
(Damla)
- 22- Benim ak saçlı ebem var,
Gece gündüz yufka açar.
(Deniz)
- 23- Ol nedir ki ona köprü kurulmaz,
Ol nedir ki ona çâre bulunmaz.
(Deniz, ölüm)
- 24- Bizim bahçeye bir karga geldi,
gak dedi, guk dedi; bu dünyâda
üç türlü şey yok dedi.
(Denize kapak, göğ
direk, deveye nal)
- 25- Benim bir suyum var: Dökerim
dökerim bitmez.
(Dere)
- 26- Gece gündüz yatağından çıkmaz.
(Dere)
- 27- Biri gidelim demiş,
Biri duralım demiş,
Biri dönelim demiş.
(Dere,göl,dönemeç)

- 28- Gök gürler, güdümen çatlar,
Çıplak dana suya atlar.
(Dolu)
- 29- Cık cık kuşlar,
Câmiyi taşlar.
(Dolu)
- 30- Dam üstünde bir kalbur yün.
(Duman)
- 31- Dinsiz, imansız,
Nasıl çıkarsın merdivensiz.
(Duman)
- 32- Nereye gidiyorsun boynu eğri?
- Tepesi delik sana ne.
(Duman,baca)
- 33- İçi taş, dışı taş,
Biri kuru, biri yaş.
(Dünya)
- 34- Kapısız han,
Kubbesiz hamam,
Dilsiz imam.
(Dünya, deniz, horoz)
- 35- Kapısız han,
İmamsız can,
Mihrapsız câmi,
(Dünya, Şeytan, Kâ'be)
- 36- Gökte gördüm bir köprü,
Rengi var yedi türlü.
(Ebemkuşağı)

- 37- Bir salkım üzümüm var,
Yarısı beyaz, yarısı kara.
(Gece,gündüz)
- 38- İki arkadaş birbirini kovalar.
(Gece,gündüz)
- 39- Bir yaprağım var,
Yarısı ak, yarısı kara.
(Gece,gündüz)
- 40- Mâvi atlas,
Arşın yetmez,
İğne batmaz,
Terzi biçmez.
(Gökyüzü)
- 41- Bir çarşafım var,
Bütün dünyâyı kaplar.
(Gökyüzü)
- 42- Bir tavada iki balık,
Biri sıcak, biri soğuk,
(Gökyüzü,güneş,ay)
- 43- Karşıdan ay doğmuş,
Ayı görenler olmuş,
Ana kundakta iken,
Kızının kızı olmuş.
(Göl)
- 44- Benim bir kardeşim var,
Evden çıkınca peşimden ayrılmaz
Kaçarsam kovalar,
Kovarsam kaçır.
(Gölge)

- 45- Bir kuşum var, dala konar,
Dal kırılrsa yere konar.
(Gölge)
- 46- Üç yüz altmış beş leylek,
Elli iki yuvası,
On iki yumurtası,
İki çıkar yavrusu.
(Gün,hafta,ay,iki bayram)
- 47- Attım beyaz yumağı,
Tuttum siyah yumağı.
(Gündüz,gece)
- 48- Gökte durur paslanmaz,
Suya girer ıslanmaz.
(Güneş)
- 49- Benim bir kaşık boyam var,
Dünyâyı boyar.
(Güneş)
- 50- Nar narladı,
Nar duvarda parladı,
Narcı kızı gelmeden,
Nar duvarda kalmadı.
(Güneş)
- 51- Bir büyük kadı,
Dünyanın tadı;
Hiçbir şeye benzemez,
Şemsi'dir adı.
(Güneş)
- 52- Yüksek ama kavak değil,
Güler ama insan değil,
Gündüz gezer,
Gece gizlenir.
(Güneş)

53- Benim bir ağacım var,
Kökü gökte,
Dalları yerde.
(Güneş)

54- Ateşsiz yanar,
Bir top nar.
(Güneş)

55- Bir ocak, bütün dünyâyı ısıtır.
(Güneş)

56- Çıt demeden çalıya düşer.
(Güneş ışığı)

57- Atarım atılmaz,
Satarım, satılmaz.
(Hava)

58- Tarlada bitmez,
Saksıda bitmez,
Yerde var, gökte var,
Suda yok.
(Hava)

59- Adana'dan bir yığın pamuk gelmiş,
alayım dedim suyu çıktı.
(Kar)

60- Şekere benzer tadı yok,
Gökte uçar kanadı yok.
(Kar)

61- Bir çarşafım var, her yeri
örter, denizi örtmez.
(Kar)

62- Çum çum çukurda mısın,
Ak-pak yumurta mısın,
Hanım çiğdeme gitti
Sen daha burda mısın.
(Kar)

63- Gözle görülür, elle tutulmaz.
(Kırağı)

64- Babası dünyâya gelmeden çocuğu gelir.
(Kırağı)

65- Karşıdan gelir hey gibi,
Çadırını kurar, bey gibi,
Atmacası doğan gibi,
Kendi acı soğan gibi.
(Kış)

66- Üçü uçler çağıdır,
Üçü cennet bağıdır,
Üçü derer döşürür,
Üçü vurur dağıtır.
(Mevsimler)

67- Gece gider, üşümez,
Gündüz gider, üşümez,
Beline kuşak kuşanmaz.
(Nehir)

68- Gece gündüz yatağından çıkmaz,
(Nehir)

69- Elsiz ayaksız kapıyı açar.
(Rüzgâr)

70- Yedi diyar üstünden bir
nefeste geçen nedir?
(Rüzgâr)

71- Ninemin etekleri
Süpürür sokakları.
(Rüzgâr)

72- Manisa'dan Tire'den
Şimdi geçti buradan.
(Rüzgâr)

73- Elsiz ayaksız kapı açar.
(Rüzgâr)

74- Dağdan gelir,
Taştan gelir,
Bir kükremiş
Arslan gelir.
(Sel)

75- Ben varmadan o varır,
Her şeyden çok yol alır.
(Ses)

76- Köprüden gölgesiz geçer.
(Ses)

77- Ben dururum, o gider.
(Ses)

78- Bâzan gökte,
Bâzan yerde.
(Sis)

79- Yere kızar,
Göge çıkar,
Akıllınız belki çözer.
(Su)

80- Yükseklerden inerken
Döndürürüm değirmen;
Benim mâvî yüzümde
Gezer gemi ve yelken.
(Su)

81- Dağdan gelir, taştan gelir,
Eğerlenmiş arslan gelir.
(Su)

82- Yağmurlu havada göz kırpar.
(Şimşek)

83- Minârdan attım kılıcı,
İstanbul'a düştü bir ucu.
(Şimşek)

84- Altın araba, gümüş teker,
Leblebi şeker, pamuk mu döker,
(Şimşek,dolu,kar)

85- Gökte iplenir,
Yerde bitlenir.
(Yağmur)

86- Elsiz ayaksız kuyu kazar.
(Yağmur)

87- Anası alçak, babası yüksek,
oğlu kör, kızı deli.
(Yer,gök,duman,rüzgâr)

88- Benim bir ağzım var; ağzımın on iki dalı var;
her dalında otuz yaprak var; bir tarafı siyah,
bir tarafı beyaz.
(Yıl, aylar, günler, gece, gündüz)

89- Buradan çektim kılıcı,
Haleb'ten çıktı bir ucu.
(Yıldırım)

90- Âdem'den âdem çiçeği,
Şeftâli, bâdem çiçeği,
Cevrû Celâl bostanında
Hercâi mercan çiçeği,
(Yıldız)

91- Bir kalbur boncuğum var,
Akşamdan atarım,
Sabahtan toplarım.
(Yıldızlar)

92- Biz biz idik, biz idik,
Yüz bin tâne kız idik,
Gece oldu dizildik,
Sabah oldu silindik.
(Yıldızlar)

93- Dam üstüne darı saçtım,
Sayamadan, eve kaçtım.
(Yıldızlar)

94- Ay var iken açarlar,
Gün var iken kaçarlar,
(Yıldızlar)

95- Bin bir minâre,
Dibi kenâre;
Yüz bin çiçek,
Bir lâle,
(Yıldız ve ay)

III- BİTKİLER VE ONLARIN MAHSULLERİ İLE İLGİLİ BİLMECELER

96-Elle beni, belle beni,
İskelede bekle beni,
Ben bir dudu kuşuyum,
Şeker ile besle beni.
(Ağaç kavunu)

97-Bir öküzüm var, boynuzunu kırmadan dama girmez.
(Armut)

98-Arçın gibi ayaklı,
Arslan gibi bıyıklı.
(Arpa)

99-Yahudinin oğlu,
Belinden köke bağlı.
(Asma kabağı)

100-Zem zemli çiçek,
Zem boylu çiçek,
Kayseri'ye kadı olmuş
Dosdoğru çiçek.
(Ay çiçeği)

101-Dal üstünde sarı oğlan.
(Ayva)

102-Sarı tavuk dalda yatar,
Dal kırılır, yerde yatar.
(Ayva)

103-Sarıdır sarkar.
Düşeceğim diye korkar.
(Ayva)

104-Tak tak, taktan,
Çık gel küpten,
Arabacı Mahmut,
Tekneci Bekir,
Seleye sen gir, sepete ben;
Anasını sen al, kızını ben.
(Bâdem)

105-Dağ doruğunda çilli Fatma.
(Bâdem)

106-Yeşildir abası,
Sarıdır libâsı;
İçinde iliği var,
Bin tâne deliği var.
(Bâdem)

107-Anası yayvan kadın,
Babası büklüm hoca,
Oğlu sepette gezer,
Kızı gayette güzel.
(Bağ)

108-Çivi gibi başı var,
Bir güzelce aşısı var,
Kurusu var, yaşı var.
(Bamya)

109-Ektim beyaz, bitti yeşil,
Sonra oldu kırmızı meşin.
(Biber)

110-Yeni gelinin fesi,
Acı gelir nefesi.
(Biber)

111-Alçacık dalda çingilli küpe.
(Böğürtlen)

112-Kol kol döşek,
Bunu bilmeyen eşek.
(Börek)

113-Ötesi bayır, berisi bayır,
İçinde bir yeşil çayır.
(Börek-ıspanaklı)

114-Sıra sıra durmuşlar,
Hak yoluna girmişler,
Vakti gelmiş, ermişler,
Sararmışlar, solmuşlar.
(Buğday)

115-Ağaç üstünde kilitli sandık
(Ceviz-Koz)

116-Bir sandığım var, içi dört dilim ekmek alır.
(Ceviz)

117-Attım rafa,
Bir kuru kafa;
Yemesi tatlı,
Maymun suratl.
(Ceviz)

118-Yeller eser havur havar,
Babasıdır Kirkor gâvur,
Anasıdır has Ermeni,
Kızına da can vermeli.
(Ceviz,kabuğu,içi)

119-Bindir iğmesi,
Bin birdir iğnesi,
Bu meseli bilmeyen
Otuz iki köy veresi.
(Çam)

120-Gök öküz göğe bakar,
Altından ayran akar.
(Çam)

121-Çıtır çıtır yenir,
Ona eğlence denir.
(Çekirdek)

122-Ben beslerim, o süsler.
(Çiçek)

123-Çalı dibinde mum yanar.
(Çiğdem)

124-Yer altında gümüş düğme.
(Çiğdem)

125-Alçacık dallı,
Yemesi ballı.
(Çilek)

126-Yemeğin başı,
Hastanın aşı.
(Çorba)

127-Ömer, şapkayı küle gömer.
(Çörek).

128-Alçacık boylu,
Kırmızı donlu.
(Domates)

129-Aldır abası,
Yeşildir kebesi,
Bunu bilmeyen
Eşek arısı.
(Domates)

130-Yol üstünde kırmızı bohça.
(Domates)

131-Yeşil iken al olur,
Zerre zerre bal olur,
Meyl edince siyaha,
Lezzet verir damağa,
Varma sakın yanına,
On parmağın bal olur.
Tutar isen yavaş tut,
İki elin kan olur.
(Dut-Karadut)

132-Altı kül, üstü kül,
İçinde bir sarı gül.
(Ekmek)

133-Altı cehennem, üstü cehennem, içinde oturur bir
garip nene. (Ekmek)

134-Dal üstünde al yanak oğlan.
(Elma)

135-Bir evim var;
Ne kapısı var, ne bacası,
İçinde yıldızdan bir ocak,
Ocakta beş yavrucağ.
(Elma ve çekirdekleri)

136-İşte şurda tepede,
Hemen doldur sepete;
En güzeli yetişir,
Eyüp'teki tepede.
(Erik)

137-Alaca yılan,
Ağaca dolan,
Vallah da yalan,
Billâh da yalan.
(Fasulye)

138-Fındık, kabuğundan küçük,
Han, kapısından büyük,
Kan kırmızı, süt beyaz.
(Fındık içi,han,süt,kan)

139-Karşıdan bir ay doğmuş,
Ayı görenler olmuş,
Anası kundakta iken
Kızının kızı doğmuş.
(Gül)

140-Yeşil tahtın üstünde var bir peri,
El uzattım rakip çekti hançeri.
(Gül)

141-Kırk kuşak, kırk döşek,
Bunu bilmeyen eşek.
(Hasır)

142-Bir direğim var,
İçinde bin askerim var.
(Haşhaş)

143-Allah'ın işi,
Tepesinde dişi.
(Haşhaş)

144-Yer altında kınalı çivi.
(Havuç)

145-Attım rafa,
Bir kuru kafa,
Yemesi tatlı,
Maymun suratlı.
(*Hindistan cevizi*)

146-Dışarıdan baktım
Kırmızı çuvalcılar;
İçinde var mâcuncular,
En dipte gördüm oduncular.
(*Hurma*)

147-Karşıdan baktım yeşil bir türbe,
İçine girdim estagfurullah tövbe.
(*Isırgan*)

148-Üç katlı bir dükkânım var;
Altı oduncu,
Ortası uncu,
Üstü kadifeci.
(*İğde*)

149- Bir küçücük al yastık,
İçine biz un bastık.
(*İğde*)

150- Altı deri, üstü deri,
İçinde bir avuç darı.
(*İncir*)

151-Ol nedir ki zerre zerre kân olur,
Çiçeği yok, meyvası handan olur.
(*İncir*)

152-Meyvede gülsüz,
Hayvanda dilsiz,
Kur'ânda mimsiz.
(*İncir, balık, Kevsr sûresi*)

153-Dam ardında teke bağlı,
Boynuzu köke bağlı.
(*Kabak*)

154-Uzun uzun urganlar,
Ucunda bağlı kurbanlar.
(*Kabak*)

155-Saçaklıdır eteği,
Sanki bir bal peteği,
Etrafına toplar
Kadın ile erkeği.
(*Kadayıf*)

156-Aktır tarlası, karadır tohumu;
el ile ekilir, dil ile biçilir.
(*Kâğıt, mürekkep, yazı*)

157-Ak üstünde karalar,
Birbirini kovalar.
(*Kâğıt,yazı*)

158-Kara tavuk,
Karnı yarık.
(*Kahve*)

159-Ben ne idim ne idim,
Yemenli bir bey idim;
Felek beni şaşırttı,
Fağfuriye düşürdü.
(*Kahve, fincan*)

160-Bir kızım var,
Kırk gözü var.
(*Kalbur*)

161-Çalı dibinde yoğurt mayaladım.
(*Kar çiçeği*)

162-Allah yapar yapısını,
Bıçak açar kapısını.
(*Karpuz*)

163-Bize bir müsâfir ge'idi,
Yeşil ferâceli,
Kırmızı entârili,
Siyah düğmeli.
(*Karpuz*)

164-Mantosı yeşil, entarisi kırmızı;
Bil bakalım bu kimin kızı.
(*Karpuz*)

165-Uzun uzun uz gider,
Oğlu kızı düz gider.
(*Kavak*)

166-Arabadan atladı,
Pantolonu patladı.
(*Kavun*)

167-Teptim tekerlendi,
Öptüm şekerlendi,
Bal ile bâdem,
Bir güzel âdem.
(*Kavun*)

168-Sarı sarı sarkar,
Düşerim diye korkar.
(*Kayısı*)

169-Sıra sıra dükkânlar,
İçinde bezirgânlar.
(*Keçiboynuzu*)

170-Hey ne idim, ne idim?
Samur kürklü bey idim;
Felek beni şaşırttı,
Kızgın küle düşürdü.
(*Kestane*)

171-Dışı kazan karası,
İçi peynir mayası.
(*Kestane*)

172-Kaftanı kara, gömleği sarı,
Anası yüzlük bir koca karı.
(*Kestane*)

173-Tencere kaynar,
Kara kız oynar.
(*Kestane*)

174-Parmak parmak kapısı,
Göge doğru yapısı.
(*Keten*)

175-Ak çaylak ağzını açar,
Kara kuzgun gelir, geçer.
(*Keten, mekik*)

176-Har yaprağı, hardal yaprağı,
Hazreti Ali Muhammed toprağı.
(*Kına*)

177-Kal'anın yanı beden,
Yeşil bastım, al çıktı,
Söyle bakayım neden?
(*Kına*)

178-Dere tepe,
Çingil küpe.
(Kızılılık)

179-Bir kutuda bin asker.
(Kibrit)

180-Dal üstünde ateş yanar.
(Kiraz)

181-Alçacık tepe,
Kırmızı küpe.
(Kiraz)

182-Beyazla başladım,
Yeşille işledim,
Kırmızı ile bitirdim,
Cümle âleme yedirdim.
(Kiraz)

183-Aldır alası,
Yeşildir küpesi,
Bunu bilmeyen
Eşek sıpası,
(Kiraz)

184-Bir kızım var,
Kat kat çeyizi var.
(Lahana)

185-Âdile hârun etlenir,
Etekleri katlanır.
(Lahana)

186-Bahçemde bohçam kaldı.
(Lahana)

187-Kat kat döşek,
Bunu bilmeyen eşek.
(Lahana)

188-Ol nedir ki, ne mâi, ne ak, ne sarı,
Bir güzel ağaçta bitmiş saçları.
(Lif)

189-Bir küçücük fıçı, içi
İçi dolu turşucuk.
(Limon)

190-Küçük tatar,
Simit satar.
(Mantar)

191-Ey kişi,
Çarşıya git, et getir,
Ne erkek olsun ne dişi.
(Mantar)

192-Alçacık boyu var,
Meşinden donu var.
(Mercimek)

193-Karşıda yiğitçik,
Belinde divitçik.
(Mısır)

194-Hanım içerde,
Saçı dışarda.
(Mısır)

195-Dal üstünde bıyıklı oğlan.
(Muşmula-döngel)

196-Bir karı ile bir koca,
Mırmır eder her gece;
Karı der ki: Hey koca,
Acep İstanbul nice,
- İstanbul bucak, bucak,
Çevresi mermer ocak,
İçinde bir sandıcak,
İçi dolu boncucak.
(Nar)

197-Çarşıya git, al getir,
Vermez ise yalvar getir,
Satılmadık çarşıdan
Tadılmadık kız getir.
(Nar)

198-Çarşıdan aldım bir dâne,
Eve geldim bin dâne.
(Nar)

199-Edirne'den sandık getirttik,
Sandıkçılar bilmez onu;
İçinde boncuk vardır,
Boncukçular bilmez onu,
Arasında kâğıt vardır,
Kâğıtçılar bilmez onu.
(Nar)

200-Hanım uyandı,
Cama dayandı,
Cam kırıldı,
Kana boyandı.
(Nar)

201-Fini fini fincan,
İçi dolu mercan.
(Nar)

202-Bit gibi burnu var,
Küp gibi karnı var.
(Nohut)

203-Akşama kadar et,yer, sabaha yıldız sayar.
(Nohut)

204-Fil fillice,
Burnu eğrice.
(Nohut)

205-Benim bir öküzüm var, kuyruğunu kesmeden ahıra
girmez. (Odun)

206-Allah asmış bacağından onu,
Dayanıverse üstüne sıçrar kanı.
(Orman üzümü)

207-Altı yeşil, üstü beyaz,
Diriye sünnet, ölüye farz.
(Pamuk)

208-Minâreden attım yayıldı,
Suya düştü bayıldı.
(Pamuk)

209-Yer altında kırmızı bakır.
(Pancar)

210-Başı yeşil, emir değil,
Sırtı kara, kömür değil.
(Pancar)

211-Ağzından girerim,
Kulaklarından çıkarım.
(Pantolon)

212-Yer altında civcivli tavuk.
(*Patates*)

213-Bir kekliğim var,
Her yere yumurtlar.
(*Patates*)

214-Alçacık boylu,
Kadife donlu.
(*Patlıcan*)

215-Karanlık derede gelin süzülür
(*Pekmez*)

216-Ak tavuk suya dalar.
(*Pirinç*)

217-İncili yemeni, incitme beni,
Hanımın gelsin, indirsin seni.
(*Pirinç pilâvı*)

218-Sarı sarı içinde,
Sarı zarfın içinde,
On iki birlik kardaş
Birbirinin içinde.
(*Portakal*)

219-Sarıca oğlan sarkup durur,
Düşeceğim diye korkup durur.
(*Portakal*)

220-Aşım Hindli ihtiyârım,
Kızlar beni koyar rafa.,
En sevdiğim ülkelerdir.,
Béyрут, İzmir, Girit, Yafa.
(*Portakal*)

221-Yer altında sakallı dede.
(*Pırasa*)

222-İçindedir bâdemi,
Sarhoş eder âdemi,
(*Rakı*)

223-Akşam pöh pöh,
Sabah pöh pöh,
Beni hercâi mi sandın,
Mâcuncular çiçeği,
Fırıncılar köçeği.
(*Sarımsak*)

224-Mani mani maniki,
Tırnağı var on iki.
(*Sarımsak*)

225-Kat kat hırka içinde,
Her tarafı perçinde:
Kokusu fazla amma,
Şöhreti Çin, Maçin'de.
(*Sarımsak*)

226-Se se se servi seylem,
Yel estikçe yeyalem,
Sen sevdin, sen usandın,
Sen beni kendin gibi hercâi mi sandın,
Hercailler bağçesinde Manyas çiçeği,
Var git hey deveçiler köçeği.
(*Sarımsak*)

227-Ak tavuğum, ak tavuğum,
Yumurtası çok tavuğum.
(*Sarımsak*)

228-Yeşil selvi değilim,
Yel estikçe eğilem;
Var git paşa köpeği,
Ben hercâi değilim.
(Sarımsak)

229-Çam ağacını oyarlar,
İçine nağme koyarlar,
Ağlama tintonum ağlama,
Kulağını burarlar.
(Saz, ut)

230-Parasını el alır,
Dumanını yel alır.
(Sigara)

231-Kat kattır ama katmer değil,
Kırmızıdır ama elma değil,
Yenir ama meyva değil.
(Soğan)

232-Aldır ama ârifdir,
Her yemekte zariftir,
Acı sözlüdür,
Burnu kılı heriftir.
(Soğan)

233-Kutu kutu içinde,
Ağabeyimin beyaz sarığı,
Kırmızı kutu içinde.
(Soğan)

234-Yeşildi: Seyyid donu,
Beyazdı: Hacı donu;
Saçı var: Derviş donu.
(Soğan-yeşil)

235-Bir kızım var Âdile,
Dileye dileye Allah onu var eyledi.
Boğazını dar eyledi.
(Su kabağı)

236-Ne idim, ne idim,
Sahralarda bey idim;
Felek beni ne yaptı?
Beli bağlı kul yaptı.
(Süpürge)

237-Kapı arkasında tüylü gelin.
(Süpürge)

238-Çat burada, çat orada,
Çat kapı arkasında.
(Süpürge)

239-Het dedim, met dedim,
Kapı arkasında yat dedim.
(Süpürge)

240-Rafta kabak, suda zanbak;
Al yanak, kiraz dudak,
Ben öpeyim, sen bak.
(Şeftâli)

241-Bir yanı beyaz,
Bir yanı al,
Tadına bak,
Nasıl bal.
(Şeftâli)

242-Dal üstünde tüylü oğlan,
(Şeftâli)

243-İndirir, bindirir,
Dağdan domuz indirir.
(*Tarak*)

244-Başı yeşil, emîr değil;
Üstü kara, kömür değil;
İçi beyaz, peynir değil,
Kuyruğu var, fâre değil.
(*Turp*)

245-Altı beyaz, üstü kara,
Bilmeyenler hep maskara.
(*Turp*)

246-Alçacık damdan kar yağar.
(*Un*)

247-İlim ilim ilmesi,
İlim kadın düğmesi,
Bunu bilen bilmeli,
Bilmeyen şan vermeli,
(*Üzerlik*)

248-Altmış para, yetmiş para,
Sapı uzun, kendi kara,
(*Vişne*)

249-Biri kaynar,
Biri oynar.
(*Yemek, kepçe*)

250-Yer altında piliçli tavuk.
(*Yer elması*)

251-Ben söyleyim, sen bil.
(*Zenbil*)

252-Kara tavuk dalda yatar,
Dal kırılmış yerde yatar.
(*Zeytin*)

253-İçi kara, dışı kara,
Bunu bilmeyen maskara.
(*Zeytin*)

254-Yeşil atlas,
Suya batmaz.
(*Zeytin yağı*)

**IV-HAYVANLARIN VE ONLARIN MAHSULLERİ
İLE İLGİLİ BİLMECELER**

255-Bir hoca geldi Şam'dan,
Minaresi çamdan;
Kırk gün va'z etti,
Bilmedi kıblesi ne yandan.
(Ağustosböceği)

256-Ufacık kuşlar,
Câmiyi taşlar,
Kendi yemez,
Ele bağışlar.
(An)

257-Lebicik lebâbicik,
Dört duvarın üstü açık;
Üstünde bir serçecik,
Ağzında bir çiçecik,
- Ne çiçeği? - Nar çiçeği,
Nariç çiçeği, turunç çiçeği,
Cevri cevâhir tarlasında
Pirinç çiçeği.
(An)

258-İzmir'e gider, izi belli olmaz,
Arapça söyler, sözü belli olmaz.
(An)

259-Bir acaip nesne gördüm,
Gökte uçar, izi yok.
Sütü helâl, eti haram,
Kestim baktım kanı yok.
(An)

260-İncecik kuşum,
Burnu gümüşüm,
Kendi havada,
Gözü yuvada.
(An)

261-Canlı kaçır, cansız kovalar.
(At, araba)

262-Kaba çam baş aşığı.
(At kuyruğu)

263-On ay yatar,
İki ay kalkar,
Feneri yakar,
Etrafa bakar.
(Ateşböceği)

264-Dağdan gelir takla makla,
Aman ana beni sakla.
(Ayı)

265-Apul apul yürürsün,
Samur kürkü sürürsün,
Kırk halayık, kırk köle,
Niçin yaya yürürsün.
(Ayı)

266-Dağ balabanı,
Dere Süleyman'ı,
Köy imamı.
(Ayı, balık, horoz)

267-Gözenek gözenek gözleri var,
Ağalar, beyler önünde sözleri var.
(Bal)

268-Nar çiçeği, narinç çiçeği,
Turunç çiçeği, pirinç çiçeği,
Şeftâli, bâdem çiçeği,
Celle celâlin bahçesinde
Sunmadık erhap çiçeği.
(Bal)

269-Var varandan var getir,
Karlı dağdan kar getir,
Sağılmamış çiçekten
Çalkanmamış yağ getir.
(Bal, Petek)

270-Kanadı var, uçamaz,
Karada da kaçamaz.
(Balık)

271-Suda dumansız tekne.
(Balık)

272-Atarım denize bin göz,
Çekerim denizden bin göz.
(Balık ağı)

273-Hayvanlar içinde dilsiz,
Meyvalar içinde gülsüz,
Kur'an içinde mimsiz,
(Balık, incir, innâa'taynâ)

274-Dam üstünde kadı gibi,
Gözleri var cadı gibi.
(Baykuş)

275-Alçacık papaz,
Bayırı çıkamaz.
(Bit)

276-Altı ayağı var,
Dördü ile yürür,
İkisi boş değil;
Boyn za var, koç değil,
Kanadı var, kuş değil.
(Böcek)

277-Bir yanı kara, bir yanı ala;
Ortası delik, biz onu yedik.
(Ciğer)

278-Daldan dala,
Eski pala.
(Çekirge)

279-Dağda gezer, nina, nina,
Taşda gezer, nina, nina,
Baldırı etsiz,
Yüzü uğursuz nina,
(Çekirge)

280-Eğri çınar, yerden alır, gökte yer.
(Deve)

281-Dört lap lap, bir küp, eğri
hiyar, doğru top.
(Deve)

282-Dört takı takı,
İki bakı bakı,
İki dinki dinki
Bir finki finki.
(Eşek)

283-İki dik dik,
İki bak bak,
Dört tak tak,
Bir sallangıç
(Eşek)

284-Çit içinde çıldır Yusuf.
(Fâre, bakınız: sıçan)

285-Yüklük altında Musa'cık,
Eli ayağı kısacık.
(Fâre)

286-Fili fistan tepesinde,
Rıza Bey mahallesinde
Zımbırık hanımı gördünüz mü?
(Fâre)

287-Tavan üstünde takır tukur,
Zannedersin halı dokur.
(Fâre)

288-Bıdı bıdı bıd bıd,
Badeyi de ed ed,
Kalem parmak,
Gümüş tırnak,
O güzeli neresinden öpersin?
(Fâre)

289-Dağdan gelir dak gibi,
Kolları var budak gibi,
Eğilir bir su içer,
Bağırır oğlak gibi.
(Geyik)

290 Hac'ca giden hacıdır,
Gitmeyen duâcıdır,
Dal verir, budak vermez,
O neyin ağacıdır?
(Geyik)

291-Burada bir deniz var; bu
denizin içinde bir köy var;
bu köyün hocasının adı ne?
(Horoz)

292-Ben Denizli hocasıyım,
Sarığım var kırmızı, kandan;
Vakitsiz ezan okurum,
Bilmem kible ne yandan.
(Horoz)

293-Dört kardeş bir kuyuya ok atar,
(İnek memesi)

294-Hikmetullah şehrinin dür dânesi,
Oğlunun karnında yatar ânesi.
(İpek böceği)

295-Aheste âheste,
Bülbül kafeste,
Yem yer, su içmez,
Böyle bir nevreste.
(İpek böceği)

296-Üç kuşum var,
Biri dalda,
Biri balda,
Biri kolda.
(İpek böceği)

297-Ak kutu kapağı,
İçi dolu yapağı,
Yapağı değil, ipek;
Bunu bilmeyen yer kötek.
(İpek kozası)

298-Karşıdan baktım bir kara taş,
Yanına gittim dört ayak bir baş.
(Kaplumbağa)

299-Altı tahta, üstü tahta,
İçinde bir kanlı softa.
(Kaplumbağa)

300-Dağda daliman,
Suda Süleyman,
Köpük kusan taş gördüm,
Tuzsuz pişen aş gördüm.
(Kaplumbağa, balık,
sabun, sütlaç)

301-Yer altında kum kaynar.
(Karınca)

302-Kara mandayı kestim,
Kan çıkmadı;
Kantara koydum,
Kantar çekmedi.
(Karınca)

303-Karşıdan baktım hiç yok,
Yanına vardım pek çok.
(Karınca)

304-Yer altında göç var.
(Karınca)

305-Yer altında kazan kaynar.
(Karınca)

306-Yol üstünde kara ip.
(Karınca)

307-Ata tay, mata tay,
İnce belli kara bay.
(Karınca, atlı karınca)

308-Üremeze bindim, tükenmeze gittim,
Zonguldak'ı geçtim, satılmazda yattım.
(Katr, yol, köprü, câmi)

309-Dağdan gelir sekerek,
Kuru üzüm dökerek.
(Keçi)

310-Dağdan gelir, taştan gelir,
Tin tin sakallı eniştem gelir.
(Keçi)

311-Açıldı sandık,
Döküldü fındık.
(Keçi pisliliği)

312-Gelişi arslan gibi,
Duruşu sultan gibi,
Yayılır hasır gibi,
Sürünür esir gibi.
(Kedi)

313-Yük üstünde yünlü yumak.
(Kedi)

314-Mesel mesel maliki,
Tırnakları on iki.
(Kedi)

315-Het dedim, met dedim,
Ocak başında yat dedim.
(Kedi)

316-Bıyıklı dayı,
Bilmeyen ayı.
(Kedi)

317-Meselce güzelce,
Ötmesi güzelce.
(Keklik)

318-Derede tin tin,
Tepede tin tin,
İliksiz tin tin,
Kemiksiz tin tin.

(Kelebek)

319-Bir oğlum var, tek ayak
Üstünde kuşak sarar.

(Kelebek)

320-İlim iliksiz,
İlim kemiksiz,
İlim dağ aşar,
İlim bağ aşar.

(Kelebek)

321-Duvar üstünde bir kuş.

(Kertenkele)

322-Kara kaşık,
Duvara yapışık.

(Kırlangıç)

323-Dağdan gelir İsa'cık,
Ayakları kısacık,
Çık ki yengem görsün,
Güle güle ölsün.

(Kirpi)

324-Yetmiş bin dedem iğnesi,
Ya bilesi, ya ölesi,

(Kirpi)

325-Çalı dibinde kıl çuval,

(Kirpi)

326-Zillim derede,
Zillim tepede,
Zillim iliksiz,
Zillim kemiksiz,

(Kovan arısı)

327-Üstü çayır, biçilir,
Altı çeşme içilir.

(Koyun)

328-Sırtında hörgücü var,
Deve desem, deve değil,
Kendi yazar, kendi okur,
Hoca desem hoca dege.

(Köstebek)

329-Yer altında keşkek kaynar,
Keşkeğin özü yok, sâhibinin gözü yok.

(Köstebek)

330-Yer altında kör domuz.

(Köstebek)

331-Dizi dizi tencereler,
Patlak gözlü çingeneler.

(Kurbağa)

332-Bir oğlum var etten,
Bacakları metten,
Şimdi gelir, görürsün,
Güle güle ölürsün.

(Kurbağa)

333-Ol hanım geldi,
Şol hanım geldi,
Balaban bakışlı,
Keklik sekişli,
Narin turuncu,
Mısır pirinci,
Kızların genci,
Öldüm bayıldım,
Güldüm, ayıldım,
Eller alası,
Berber aynası,
Bel tabancası,
Kulluk sopası,
Dere karpuzu,
Gül gülistanda
Aforoz hanım,
(Kurbağa)

334-Çay bülbülü, çay müezzini,
Yer fitnesi, ev civanı,
İç yemişi, kış yemişi.
(Kurbağa, horuz, tavuk,
kedi, ciğer, yumurta)

335-Dalda durur, elde durmaz.
(Kuş)

336-Bin yiğidi bir patırdı kaçıtır.
(Kuş)

337-Top çam tepesi aşağı.
(Kuyruk)

338-Hayvan soyundu,
İnsan giyindi.
(Kürk)

339-Bacakları uzun, ince,
Göçüp gider güz gelince.
(Leylek)

340-Uzaktan gelir hacılar,
Hem âbittir, hem zâhit,
Beyaz giyerler,
Üstleri kirlenmez,
Arapça söylerler,
Dilleri anlaşılmaz.
(Leylek)

341-İki çubuk bir makas,
Hokkabaz mı hokkabaz.
(Leylek)

342-Dağdan iner titacık,
Fistan yok, kışı açık.
(Maymun)

343-O ne idi yeri göğü sallayan,
O kim idi Zülfikar'ı elleyen,
O kim idi karıncayı nallayan,
(Öküz, Hazreti Ali,
Hazreti Süleyman)

344-Karanlık damda kalbur asılı.
(Örümcek)

345-Havâyidir havâyî,
Yüksek yapar yuvayı,
Kuyumcular dökemez,
İpekçiler yapamaz.
(Örümcek ağı)

346-Küp içinde beyaz uşak.
(Peynir)

347-Bir kuşum var kahve rengi,
Kahvelerde çalar çengi,
Ko kuşumun keyfi gelsin,
Hanımlardan çimdik alsın.
(Pire)

348-Âşık Ömer hasta,
Canı kafeste,
Et yer, su içmez,
Ne biçim hasta.
(Pire)

349-Gelince tatarına,
Ben onu tutarına,
Parmakla sıkarına,
Tırnakla ezerina.
(Pire)

350-Atlayarak yürür,
Patlayarak ölür.
(Pire)

351-Odaya götürsem ağlamaz,
Suya götürsem ağlamaz,
Ocağa götürsem ağlar.
(Sâde yağ)

352-Alaca bulaca,
Kaçtı gitti yamaca,
(Saksağan)

353-Eli sırtında,
Ayağı karnında,
İki yıldız,
Gözleri boynuz.
(Salyangoz)

354-Evi yanar, türkü çağırır, deli
midir bilmem ne, kalemsiz de
yazı yazar, kâtip midir
bilmem ne.
(Salyangoz)

355-Elimdedir her işim;
İbrişimi elledim, pulladım,
Edirne'ye yolladım, Edirne'nin
Kâtipleri, belindedir divitleri,
Okur yazar mektupları,
benim bir kızım var, gitti
geldi, gümüş etti, baha etmedik iş etti.
(Salyangoz)

356-Kuyruklu kumbara,
Ekin taşır anbara.
(Sıçan)

357-Daldan dala,
Kırmızı pala.
(Sincap)

358-Altı bacaklı hayvan,
Kanatları yayvan,
Başı sarıklı
Çingene Süleyman.
(Sinek)

359-Ağaçlar yeşillenir,
Yerler çimenlenir, her güzelden
bir şeftâli alsam, yüreğim tâzelenir.
(Sivrisinek)

360-Sivri başlı biş dede,
Şeytana uyar gece,
Evlerde çalar çengi,
İnsanla eder cengi,
Yoktur dedemin dengi.
(Sivrisinek)

361-Kanadı var, kuş değil,
Boynuzu var, koç değil.
(Sivrisinek)

362-Elim elim ibrişim,
Elimdedir her işim,
Arşın gönderin ölçem,
Makas getirin biçem,
Yedi dağ aşayım,
Yedi dağın içine,
Sırça saray yaşarır,
Sırça sarayın içine
Hanım hârun yaşarır,
Hanım hatun yanında
Altın beşik yaşarır,
Sünbül bebek yanında
Çift güvercin dolaşır.
Biri kaçır kurtulur,
Biri konar, tutulur.
(Sivrisinek,tahtakurusu)

363-Yer altında çıplak Mahmut.
(Solucan)

364-Katran çömleğinin özü yok,
Üvey babanın yüzü yok.
(Solucan)

365-Canı var, kanı yok,
Semeri var, kolanı yok.
(Sülük)

366-Altı yazı,
Üstü yazı,
Doktorun kızı.
(Sülük)

367-Aldım ele, çaldım yere,
Allah belâsını vere.
(Sümük)

368-Yoldan gider, yolcu değil,
Ağaca çıkar, insan değil,
Yazı yazar, kâtip değil,
Semeri var, eşek değil.
(Sümüklüböcek)

369-Nereden geldin ağ kuşum,
- Kanlı dereden geldim,
- Neye üstün kan değil,
- Dâima kenardan geldim.
(Süt)

370-Belâlı başım,
Tuzsuz pişer aşım.
(Süt)

371-Tuzsuz pişen aş gördüm,
Geviş getiren taş gördüm.
(Süt, değirmen)

372-Yüzü, gözü buruşuk,
Beyler ile barışık.
(Sütlâç)

373-Hanım uyandı,
Cama dayandı,
Cam kırıldı,
Kana boyandı.
(Tahtakurusu)

374-Elim elim ibrişim,
Elden çıktı bir kuşum,
Elimdedir gümüşüm,
Makas getir biçeyim,
Altın getir ölçeyim,
Yedi derya içinde,
Sırça saray içine,
Hanım yengen yaraşır,
Hanım yengen üstünde
Çifte bülbül dolaşır,
Sinesine hançer saplasam,
İki elim kana bulaşır.
(*Tahtakurusu*)

375-Arşın ayaklı,
Burma bıyıklı.
(*Tavşan*)

376-Çalı dibinde maya ürettim.
(*Tavşan*)

377-Dağda daliman,
Suda Süleyman,
Yeşil başlı kuş,
Tuzsuz pişen aş
Köpük kusan taş.
(*Tavşan, balık, ördek,
pelte, sabun*)

378-İki direkli,
Bin kiremitli.
(*Tavuk*)

379-Ana bir kız doğurur,
Ne ayağı var, ne başı,
Kız bir ana doğurur,
Hem ayağı var, hem başı.
(*Tavuk, yumurta, civciv*)

380-Arşın ayaklı,
Burma bıyıklı.
(*Tazı, tavşan*)

381-Dağdan gelir, taştan gelir,
Sakallı eniştem gelir,
(*Teke*)

382-Sivri burunlu,
Uzun kuyruklu,
Şeytan suratlı.
(*Tilki*)

383-Elemez, melemez,
Ocak başına gelemmez.
(*Yağ, tereyağı*)

384-Çıktım dağın tepesine,
Baktım ayın sarısına,
Kuşlar içinde bir kuş var,
Meme verir yavrusuna.
(*Yarasa*)

385-Yer altında yağlı kayış.
(*Yılan*)

386-Değirmende gök kamyş
Allah buna bakmamış,
Boynuz kulak takmamış,
(*Yılan*)

387-Uzundur ip değil,
Isırır köpek değil.
(*Yılan*)

388-Karanlıkta kar uyuşur.
(*Yoğurt*)

389-Ak saray içinde sarı sultan oturur,
Bunu bilen kişiler ölümden kurtulur.

(Yumurta)

390-Ufacık mermer taşı,
İçinde beyler aş,
Pişirirsen aş olur,
Pişirmezsensin kuş olur.

(Yumurta)

391-Bir mücevher hokka buldum,
Yarısı altın, yarısı gümüş,
Hastaya versem canlanır,
Arzu etsem kanlanır.

(Yumurta)

392-Benim bir evim var, yıkılsa
bin usta yapamaz.

(Yumurta)

393-Bir beyaz köşküm var,
Ararım ararım, kapısını bulamam.

(Yumurta)

394-Gümüş çekmecem açılsın,
Sarı ipeğim saçılsın.

(Yumurta)

V- İNSANLAR VE ONUN UZUVLARI İLE İLGİLİ BİLMECELER

395-Küçük bakkal, dünyayı yutar.
(Ağız)

396- Bir kutum var, içi dolu inci.
(Ağız)

397-Altı çukur, ova değil, üstü kubbe, hava değil,
içinde bir bülbül öter, otuz iki kız çevresini bekler.
ottan yapılmış, yuva değil.
(Ağız)

398-Altı aşçı dükkânı,
Üstü horhor çeşmesi,
Daha üstü aynacılar,
Daha üstü kemancılar,
Daha üstü çayır çimen,
İçinde kuzular otlar.
(Ağız, burun, gözler,
kaşlar, saçlar, bitler)

399-Altı mermer, üstü mermer,
İçinde bir bülbül öter.
(Ağız, dil)

400-Bir köprüden üç kişi geçer,
Biri bakar, basar, geçer,
Biri bakar bakmaz, geçer,
Öbürü ne bakar, ne basar, geçer,
(Ana, kucığındaki çocuk,
karnındaki çocuk)

401-Uğurlar olsun karı koca,
Biz karı koca değiliz.
Bu adamın anası
Benim anamın kaynanası.
(Baba, kız)

402-İki direk bir ev tutar.
(Bacaklar)

403-Al getir, var getir,
Gelmezse yalvar getir,
El değmedik ağaçtan
Koklanmadık gül getir.
(Bâkire-kız)

404-Yedi delikli tokmak,
Bunu bilmeyen ahmak.
(Baş)

405-Ol nedir ki zerre zerre kan olur, ağacı yok,
meyvası kandan olur.
(Bebek)

406-O kimdir ki,
Krallar, kraliçeler,
Prensler, prensesler,
Vâliler, kaymakamlar,
Şapkalarını çıkarırlar,
Başlarını eğerler.
(Berber)

407-İki erkek kardaş,
Başbaşa vermiş.
(Bıyıklar)

408-Büyük baş, içi boş,
Tut kulağından çifte koş.
(Budala)

409-İki melek,
Meleğin ortasında
Bir direk.
(Burun)

410-İki dereden sel gelir, beş kardaş karşılar.
(*Burun*)

411-Horhor çeşme,
İşlek dükkân,
Sivri tepe.
(*Burun, ağız, çene*)

412-Yer altında kilitli sandık.
(*Cenâze*)

413-Hey heriye heriye,
Asker dizilmiş geriye,
İnsan oğlu var mıdır,
Arka üstü yürüye,
(*Cenâze*)

414-Sirtında gezer haşası,
Onun olmaz paşası.
(*Çingene, elekçi*)

415-Bize üç konuk geldi:
İki oğul, iki baba,
(*Çocuk, baba, dede*)

416-Hüdâ'dan geldi bir konuk,
Konuğun önüne yahni koduk,
Ne yahninin kemiği var;
Ne konuğun dişi var.
(*Çocuk, meme*)

417-Bir paşa geldi, dili yok,
Bir kuzu yedi kemiği yok,
Bir ata bindi canı yok.
(*Çocuk, meme, beşik*)

418-Altı mermer,
Üstü mermer,
İçinde bir
Bülbül öter.
(*Dil*)

419-Kandilde var, mumda yok,
Mendilde var, çulda yok.
(*Dil*)

420-Serili odada paşa oturmuş.
(*Dil*)

421-Altı taş,
Üstü taş,
İçinde kemiksiz kuş,
(*Dil*)

422-Biz biz idik, biz idik,
Otuz iki kız idik,
Ezildik, büzüldük,
İki duvara dizildik.
(*Dişler*)

423-Kırmızı ağaç üstünde ak güvercin asılı.
(*Dişler*)

424-Anaya değmez, babaya değer,
Halaya değmez, amcaya değer,
İğneye değmez, ipliğe değer,
Vallahi değmez, billâhi değer.
(*Dudaklar, Dudak değmez*)

425- Üç gemi yolladım Mısır hurmasına,
Altın direk diktim burmasına,
Nine, var getir, vermezlerse yalvar getir,
Koklanmamış gül, yarılmamış nar getir.
(*Gelin*)

426-Soğan sarımsak acıdır,
Kâ'be'ye giden hacıdır,
Yılda bir filiz verir,
O neyin ağacıdır?
(*Geyik boynuzu*)

427-Alaca mezar,
Dünyâyı gezer.
(*Göz*)

428-Damdan dama,
Şam'dan Şam'a,
(*Göz*)

429-Bir çanak yoğurdum var,
Yarısı ak, yarısı kara.
(*Göz*)

430-Benim iki pencerem var,
Etrafı etten duvar,
Hergün erkenden açarım,
Gece olunca kaparım.
(*Gözler*)

431-İki fener,
Gündüz yanar,
Gece söner.
(*Gözler*)

432-Bir küçücük mil taşı,
Dolaşır dağı, taşı.
(*Gözler*)

433-Kadınlar içinde kişi,
Ne erkektir, ne dişi.
(*Harem ağası*)

434-Karanlık derenin kurdu,
Vurdu kapıyı kırdı,
Biri içeri girdi,
İkisi kapıda durdu.
(*Hırsız*)

435-Bir baş bin başı devirir.
(*İmam*)

436-Beşinde çocuk -
Onunda koyun,
Yirmide kanlı,
Otuzda canlı,
Otuzbeşinde arslan,
Kırkbeşinde kaplan,
Altmışında et,
Yetmişinde kemik,
Yetmişbeşten gerisi,
Ölümden berisi.
(*İnsan hayatının devirleri*)

437-Kırmadan işler,
Durmadan işler.
(*Kalb*)

438-Hiç durmadan çalışır,
Durmasından korkulur.
(*Kalb*)

439-Ben giderim o gider,
Yanımda tık tık eder.
(*Kalb*)

440-Yüz üstünde iki bağ çubuğu.
(*Kaş*)

441-Antalya'da bir tâne,
İnsanda iki tâne.
(Kaş)

442-Yarım kaşık,
Duvara yapışık.
(Kulak)

443-Kalede kalbur asılı,
İçinde helva basılı.
(Kulak)

444-Etten kantar,
Altın tartar.
(Kulak, küpe)

445-İp ipe,
Altın küpe,
Süt kuyusu,
Sivri tepe.
(Meme)

446-Ağadan gelin aldım,
Belâyı satın aldım.
(Nezle)

447-Abdest alır, namaz kılmaz,
Cemâatten geri durmaz.
(Ölü)

448-Beş kardeş var, çalışkan,
Her biri işe alışkan,
Bıkmazlar usanmazlar,
Berâber çalışmaktan.
(Parmaklar)

449-Gökten inen çocuklar,
Başlarında şemsiye var.
(Paraşütçüler)

450-Sini dolu kadayıf,
Yedim yedim doymadım,
Yeşil çimen üstünde
Kumaş biçtim kırpıntısını bulamadım.
(Rüya)

451-Kul görür, Allah görmez.
(Rüya)

452-Az gitti, uz gitti, dere tepe düz gitti,
altı ay bir güz gitti, uyanınca hep bitti.
(Rüya)

453-Bir taş attım,
Kuşu vurdum.
Vurduğum kuş,
Attığım taş değildi.
(Rüyâ)

454-Ben giderim, o gider,
Önümde dum dum eder.
(Sakal)

455-Dünyanın döndüğünü kim bilir?
(Sarhoş)

456-Sabahtan çıktım bağa,
Elimden tuttu bir ağa,
Aman ağa, canım ağa,
Hâlim yoktur oynamaya,
(Sıtma)

457-Bir çuval taşım var; atarım, atarım tükenmez.
(Söz, lâf)

458-Yeşil giymiş emîr gelir çarşıdan,
Beş halayık selâm durur karşıdan.
(Sümük)

459-Dağdan gelir takarika,
Ben onu tutarika,
Yerden yere çalarika,
(Sümük)

460-Et üstünde yongacık.
(Turnak)

461-Dağa gider, eve bakar,
Eve gelir, dağa bakar.
(Topuk)

462-Bilmece, bildirmece,
Dil üstünde kaydırmaca,
(Tükürük)

463-Baldan tatlı, baltadan ağır, elde tutulmaz, çarşıda
satılmaz, mendile konulmaz, tadına doyulmaz.
(Uyku)

464-Bir hikâye söyleyim, bil,
Gözüne yapışsın bir avuş kil.
(Uyku)

465-Gönül alçak yüz yerde,
Yüz yaram var, yüz yerde.
Hak yarattı görmedi,
Ben görmüşüm yüz yerde
(Uyku)

466-Hey kilidi kilidi,
Yatsıdan sonra gelen kim idi?
(Uyku)

467-Bir kafada yüz kulak,
(Yüz, kulak)

VI-EŞYA İLE İLGİLİ BİLMECELER

468-Sarıdır safran gibi,
Okunur Kur'an gibi,
Ya bunu bilirsin,
Ya bu gece ölürsün.
(Altın)

469-Havada salkım üzüm,
Gece odur benim gözüm.
(Ampül)

470-Canlı gider, cansız kovalar.
(Araba)

471-Dört kardeş birbirini kovalar, tutamaz.
(Araba tekerlekleri)

472-Karanlık damda kalbur asılı.
(Arı kovanı)

473-Bir basarsın düğmeye,
Çıkarsın en üst kata.
(Asansör)

474-Bir tepsi nar, haddin ise al.
(Ateş)

475-Sarı öküzüm yatar, kalkmaz,
Gök öküzüm gider, gelmez.
(Ateş, duman)

476-Küçücük mezar,
Dünyayı gezer.
(Ayakkabı)

477-O, odanın içinde,
Oda onun içinde.
(Ayna)

478-Bilmece, bildirmece,
Resim yapar gündüz gece.
(Ayna)

479-Tap mıdır, tapış mıdır,
Gül müdür, gümüş müdür,
Kadınların dizindedir.
(Ayna)

480-Bir Allah'ın hikmeti değil,
Resim alır, makine değil.
(Ayna)

481-Kara tavuk,
Karnı yarık.
(Baca)

482-Ev üstünde kadı oturur.
(Baca)

483-Masal masal maskara,
Eli yüzü kapkara.
(Baca)

484-Tepesi delik kara Mustafa.
(Baca)

485-Eğri büğrü nereye gidiyorsun?
- Tepesi delik sana ne?
(Baca, duman)

486-İlim ilim ilmeli,
İlim kurşun düğmeli,
Bunu bilen bilmeli,
Bilmeyenler ölmeli.
(Balık ağı)

487-Atarım denize bin göz,
Çekerim denizden bin göz.
(Balık ağı)

488-Kuru ağaçta bülbül öter.
(Balta)

489-Dağda tak tak,
Suda cıp cıp,
Arşın ayaklı,
Burma bıyıklı.
(Balta, balık, leylek, tavşan)

490-Bir kızım var, gelen öper, giden öper.
(Bardak, su bardağı)

491-Ben giderim o gider, yanımda tın tın eder.
(Baston)

492-Gökten ayla yıldızı kopardılar,
kanımızın içine koydular.
(Bayrak)

493-Takır takır takraba,
İçinde var akraba.
(Beşik)

494-Eli var, ayağı yok.
Karnı yırtık, kanı kanı yok.
(Ceket)

495-Dilim dilim nar, yaptı Zülfikar, beğendi Hünkâr.,
(Câmi)

496-Soktum kustu,
Çektim küstü.
(Cezve, kahve cezvesi)

497-Saksağan yuvada,
Kuyruğu havada.
(Cezve)

498-Kara deve çöküp durur,
Püskülünü döküp durur.
(Çadır)

499-Lodos poyraza karışır,
Tokmakla, karla doğuşür,
Sepetçilerde kavga eder,
Urgancılarda barışır.
(Çamaşır)

500-Dört kardaş bir kalpak giyerler.
(Çank)

501-Bağlarım yürür,
Çözerim durur.
(Çardak)

502-Bıldırcın budunu kaşır,
Bulduğunu bana taşır.
(Çatal)

503-Benim bir kızım var,
Geleni geçeni öper.
(Çeşme)

504-Sandık alır, elim almaz.
(Çeyiz)

505-Masal masal matırır,
Karıyı teper batırır,
Karı çır çır bağırır,
Kocası salevat getirir.
(Çıkrık)

506-Bir dağım var, bir tarafına dolu yağar,
bir tarafına kar.

(Çıkrık, pamuk çıkırığı)

507-Hırsız içerde,
Başı dışarda.

(Çivi, ekseri)

508-Birisi der ah başım,
Birisi der ah belim,
(Çivi)

509-Başına vurdum,
Belini yardım.

(Çivi, tahta)

510-Derin kuyu dize kadar.
(Çizme) .

511-Kıllı ağzını açtı.
Çıplak içine kaçtı.
(Çorap)

512-Beş dülgerle on usta,
Her birisi bir işde.
(Çorap şişi)

513-Bir acâip nesne gördüm,
Dört direk üstündedir.
Eller oynar, gözler bakar,
Kollar yürek üstündedir.
(Çorap şişleri)

514-Beş dülger, on mimâr, bin delikli yapmış,
bir avuç yongası yok.
(Çorap şişleri, parmaklar, çorap)

515-İki oğul, bir baba, bütün köyü çınlatır.
(Davul)

516-Bir oğlum var,
Adı İsmail,
Silleye mâil,
Arkası deriden,
Kulakları bakır,
Bunu bilmeyen katır.
(Def)

517-Taştandır, demirdendir,
Yediği hamurdandır,
Dünyaları doyurur,
Kendi doymaz, bu nedir?
(Değirmen, un değirmeni)

518-Bir kuş gelir Eğin'den,
Kelkit Kemah beyinden,
O nasıl kuş ola ki
Yem yiye göbeğinden.
(Değirmen, el değirmeni)

519-Elim attım elmaya
Elma beni kesmeye
Öyle bir elbise giy,
Kılıç seni kesmeye.
(Demir)

520-Ağzı açık, aya bakar.
(Dibek)

521-Saksağan çakıldar,
Çakı benim elimde;
Bin ağaç oynar,
Kökü benim elimde.
(Dokuma tezgâhı)

522-Akşam iner, sabah kalkar,
(*Döşek*)

523-Mâvi öküz gider, gelmez,
Siyah öküz yatar, kalkmaz.
(*Duman, kömür*)

524-Sesi var, canı yok.
(*Düdük*)

525-Göbeği var, hanım değil,
Düdüğü var, polis değil.
(*Düdüklü tencere*)

526-Üstü tahta, altı taş,
Sekiz ayak, iki baş.
(*Düven, öküzler*)

527-Parmağı var, canı yok,
Damarı var, kanı yok.
(*Eldiven*)

528-Alçacık tepeden kar yağar.
(*Elek, un*)

529-Bir sihirli fenerim,
Kibritsiz de yanarım.
(*Elektrik*)

530- Fildir, fiştir,
Kayadır, taştır,
Bunu bilmeyenin
Avradı boştur.
(*Elmas*)

531-Ufacık fil taşı,
Cümleâlemin yoldaşı.
(*Fener*)

532-Aşağıya çevirsem dolar,
Yukarıya çevirsem boşalır.
(*Fes, şapka*)

533-Ağız açık alâmet,
İçi kızıl kıyâmet,
Yaş koydum, kuru çıktı.
Sallialâ Muhammed.
(*Fırın*)

534-Taştandır, demirdendir,
Yediği hamurdandır,
Bütün dünyâyı doyurur,
Kendi doymaz nedendir?
(*Fırın*)

535-Dumanı tüter,
İsterse gider,
Balık değildir,
Denizde yüzer.
(*Gemi*)

536-Sulu yerde kışner,
Susuz yerde kışlar.
(*Gemi*)

537-Yürür yürür iz etmez.
Hızlı gitse toz etmez.
(*Gemi*)

538-Ol nedir ki dört ayak üstünde amma canı yok;
Ana bir hançer dahi soksam anın da kanı yok,
Türlü nâzik gül bitirir bülbulün efganı yok,
Bilmeceyi halledenin aklı tam noksanı yok.
(*Gergef*)

539-Dört ayağı var, canı yok, günde bin bir hançer batar,
kanı yok, üstünde güller açar, güllerinin bülbülü yok.
(Gergef)

540-Çam çatan ağacı,
Çam patan ağacı,
Kırmızı lâle,
Kılapdan ağacı.
(Gergef)

541-İki camlı pencere, bilin bakalım bu ne,
Bakıp durur herkese, göz koydu göz üstüne.
(Gözlük)

542-Hamamda kurna,
Davulda zurna,
Ben çalayım,
Sen oyna.
(Gramafon)

543-Fik aşağı, fik yukarı,
Fika fika Mustafa ağa.
(Gücü)

544-Alası alası,
Bilen bilesi;
Bilmeyen kızlar
On köy veresi.
(Halı)

545-Şak şak eder şakı yok,
Şakı benim elimde;
Türlü türlü çiçek biter,
Kökü benim elimde.
(Halı)

546-Altı taş, üstü taş,
İçi dolu bin bir baş.
(Hamam)

547-Kurt kuyuda,
Kulakları kapıda.
(Hançer)

548-Dağı var, taşı yok,
Köyü var, damı yok,
Irmağı var, suyu yok.
(Harita)

549-Şakkada şukka,
Bukkada bukka,
Mantika tıkk,
Mantika tıkk.
(Havan)

550-Tarlada biber,
Makina bükür,
Sabah, her sabah
Elimi öper.
(Havlu, peşkir)

551-Bir kızım var, bir gözü var.
(İğne)

552-Gözü var, başı yok.
(İğne, dikiş iğnesi)

553-Tel tel kadayıf,
Bizim hanım pek zayıf,
Zayıflığı şöyle dursun,
Gözünün biri kayıp.
(İğne, dikiş iğnesi)

554-Ak kız önden gider,
Kara kız ardından gelir.
(İğne, iplik)

555-Kesilir, dağılır,
Yenmez, bakılır.
(İskambil kağıdı)

556-Ben giderim o kalır.
(İz)

557-İri gözler, ufak gözler,
Bizi gizler, eli gözler.
(Kafes)

558-Dağdan gelir, dak gibi,
Kolları budak gibi,
Eğilir su içmeğe,
Bağırır oğlak gibi.
(Kağrı)

559-Aktır tarlası, karadır tohumu,
elle ekilir, dille biçilir.
(Kağıt, mürekkep, yazı, okuma)

560-Kal'a kapısından büyük,
Fındık kabuğundan küçük,
Kan, kırmızı, süt, beyaz.
(Kal'a, fındık içi, kan, süt)

561-Çanak almaz, sahan alır.
(Kalay)

562-Bir kızım var,
Kırk gözüm var.
(Kalbur)

563-Akordiyona benzer, ses vermez,
Gel dersem, çeksem, gelmez.
Serttir, çok inatçıdır,
Ama kışın beni ısıtır.
(Kalonifer)

564-Bizim evde deli var,
Tepesinde gülü var,
Şimdi gelir, görürsün,
Güle güle ölürsün.
(Kandil)

565-Altında ayağı var,
Belinde kuyruğu var.
(Kantar, el kantarı)

566-Gider Leylâ, gelir Leylâ,
Bir ayak üstünde durur Leylâ.
(Kapı)

567-Bir kızım var, gelenin gidenin elini öper.
(Kapı)

568-El yatar, âlem yatar,
Haydar kolun uzatır.
(Kapı sürmesi)

569-Bıldırcın budunu kaşır,
Bulduğunu bana taşır.
(Kaşık)

570-Mâvi tarla üstünde beyaz güvercin yürür.
(Kayık)

571-Gezer gezer izi yok,
Sürme çeker, kaşı yok.
(Kayık)

572-Bir atım var Mihriban,
Göğsü suda her zaman,
Arpa saman istemez.
Gece gündüz kişnemez.
(Kayık)

573-Dal dalda,
Dal belde,
Ak çaylak,
Kara gölge.
(Kazan)

574-Siyah ineğin altında kırmızı dana.
(Kazan, ateş)

575-Çam ağacını oyarlar,
İçine tinton koyarlar,
Ağlama tintonum ağlama,
Şimdi kulağını burarlar.
(Keman)

576-Bel üstünde kara yılan.
(Kemer)

577-Kara kaşık,
Duvara yapışık.
(Kırlangıç yuvası)

578-Altı tuz,
Ortası kız,
Üstü yıldız.
(Kızkulesi)

579-Ol nedir ki,
Şekli benzer minâreye,
Pâdişahla akraba olacaktır,
Deniz girdi araya.
Yapılması, yıkılması, ne hoş olur taşları,
Aklını aldı etrafının yaşları.
Gece yıldız, gündüz kız,
Bir pâdişah, bir o kız.
(Kızkulesi)

580-Çıt der, çiçek açar.
(Kibrit)

581-Kırmızı cübbesi var,
Simsiyah takkesi var,
Pek uzun değildir boyu,
Kalabalıktır soyu.
(Kibrit)

582-Bir acâip nesne gördüm,
Âlem bilir ismini,
Başını sürttükçe taşa
Kendi öldürür cismini.
(Kibrit)

583-Kara tavuk,
Karnı yarık.
(Kilit)

584-Kapıda kara köpek yatar,
Ne bağıırır, ne ısırır,
İçeriye kimseyi sokmaz.
(Kilit)

585-Küçük küçük tekneler,
Birbirini beklerler.
(Kiremit)

586-Sıra sıra develer,
Birbirini geveler.
(Kiremit)

587-Derenin o yüzü, bu yüzü,
İçinde geyik izi.
(Kitap)

588-Yaprağı var, ağaç değil,
Dikilidir, ruba değil,
Konuşur, insan değil.
(Kitap)

589-Aşağıya inerken kıkır kıkır güler,
Yukarıya çıkarken şıpır şıpır göz yaşı döker.
(Kova, kuyu kovası)

590-Aşağı iner, güle güle,
Yukarı çıkar, ağlaya ağlaya.
(Kova, kuyu kovası)

591-Ocak başında kara öküz.
(Kömür)

592-Çarşıdan aldım kapkara,
Eve geldim kıpkırmızı.
(Kömür)

593-Yol üstünde yorgun katır,
Bir gün kalkmaz, her gün yatar.
(Köprü)

594-Bir atım var, ot otlamaz,
Susuz yerde duramaz.
(Köprü)

595-Eyüp'ten aldım Arap Fatma'yı,
Nereden öğrendi göbek atmayı,
(Körük)

596-Altı manda, üstü keçi,
Minâreye çıkarken gördüm.
(Kundura)

597-Yerden yığma evler var,
Top sakallı dedeler var,
Köpük kusan dostlar var,
Tuzsuz pişen aşlar var.
(Kümes, horoz, sabun, helva)

598-Yer altında ekli urgan.
(Künk)

599-Etten kantar,
Pırlanta tartar.
(Küpe)

600-Elde yapılır,
Ette asılır.
(Küpe)

601-Evin içinde deniz,
Denizin içinde balık,
Balığın kuyruğu yanık.
(Lâmba)

602-Ocak başında kuyu,
Kuyunun içinde suyu,
Suyun içinde yılan,
Yılanın ağzında mercan.
(Lâmba)

603-Altı deniz, üstü yıldız.
(*Lâmba*)

604-Üstü gül,
Altı göl.
(*Lâmba*)

605-Mesel mesel mati mesel,
Dil oynar, damak keser.
(*Makas*)

606-Bir kapsül çıkarım,
Dünyayı yakarım.
(*Makineli tüfek*)

607-Bir tabak nar,
Etrafı kar,
Buyursun hünkâr.
(*Mangal, ateş*)

608-Bir kayığa un koydum,
Ortasına kan koydum.
(*Mangal, kül, ateş*)

609-Şak şak eder, şakı yok,
Şakı benim elimde,
Türlü türlü çiçek biter,
Kökü benim elimde.
(*Maşa, halı*)

610-Ak kuş ağzını açar,
Kara kuş gelir, geçer.
(*Mekik*)

611-Uzak uzak yerlerden bir acâip kuş gelir.
Kırma bâdem dilleri, söyledikçe hoş gelir.
(*Mektup*)

612-İstanbul'da süt pişti,
Kokusu buraya düştü.
(*Mektup*)

613-Ak tarla, kara tohum, el eker, dil biçer.
(*Mektup*)

614-Uzun uzun yollardan
Bir acâip kuş gelir;
Kırma bâdem dilleri var,
Ne söylerse hoş gelir;
Bir acâip lâf söyler
Gözlerinden yaş gelir.
(*Mektup*)

615-Beyaz atı nalladım,
İstanbul'a yolladım.
(*Mektup*)

616-Çarşısı çok, gideni çok, geleni yok.
(*Mezarlık*)

617-Yapan satar,
Alan saklamaz,
Saklayan bilmez.
(*Mezar taşı*)

618-İçi taş, dışı taş,
Ha dolaş, ha dolaş.
(*Minâre*)

619-Sübhânallah sülbü taş,
İçi kovuk, dışı taş,
Dolana dolana zıp çıktı,
Seni bu deliğe kim tıktı?
(Minâre)

620-Ak abalı,
Altın küpeli.
(Mum)

621-Bizim bahçede bir ağaç var dalsız budaksız,
Ben buna nasıl çıkayım elsiz, ayaksız,
Tepesinde bir kuş oturmuş dilsiz dudaksız.,
(Mum)

622-Ol nedir ki cismi var parmak gibi,
Giydiği ak gonca bir zanbak gibi,
Başına koyunca altın külâhı,
Göz yaşı durmaz akar ırmak gibi.
(Mum)

623-İki eşeğe bir adam biner.
(Nalın)

624-Karnı gur gur eder, kurbağa değil,
Ağzında zurna var, zurnacı değil,
Başında tablası var, helvacı değil.
(Nargile)

625-Altı deniz, üstü saman,
Yanıyorum aman aman.
(Nargile)

626-Bir çocuğum var, yuvarlanır, yuvarlanır,
Yine yorganına sarılır.
(Oklava)

627-Kuyruksuz kedi,
Miyav miyav dedi.
(Otomobil)

628-Güz yelleri üfürdü,
Rubasını götürdü.
Kışın çıplak kaldı,
Düşüncelere daldı,
Hasret, yaz günlerine.
Bilin bakalım, bu ne?
(Orman)

629-Bir kızım var, döne döne gebe kalır.
(Öreke)

630-Altı tepsi,
Ortası sipsi,
Üstü kıllı.
(Öreke)

631-Altı manda, üstü keçi,
Bir hoca minâreye çıktı gitti.
(Pabuç)

632-Çık çık eden nalçacık,
İş bitiren akçacık.
(Para)

633-Zenginin elinde,
Fakirin dilinde.
(Para)

634-Elden ele ulaşır,
Bütün dünyâyı dolaşır.
(Para)

635-Evin aynası,
Kedinin dayısı.

(Pencere)

636-Bir küçücük kutudur,
Bütün dünya yurdudur.

(Radyo)

637-Sesi var, canı yok,
Konuşur, ağzı yok.

(Radyo)

638-O nedir ki karnından çıkarır, sırtından yer.

(Rende)

639-Herkes uyur, İlyas Baba oturur.

(Saat)

640-Çın çınlı hamam,
Kubbesi tamam,
Bir gelin aldım,
Babası imam.

(Saat, çalar saat)

641-Karşıdan baktım bir hâne,
Yanına vardım Mevlânâ,
İçinde var iki derviş,
Vaktini bil der imiş.

(Saat, asma saat)

642-Yer altından yıldız geçer.

(Saban demiri)

643-Üç ayaklı yürümez,
Üstüne biner, yorulmaz,
Kısır karı doğurmaz;
Gezer gezer yorulmaz.

(Sacayak,tencere,katır,tuzı)

644-El üstünde kaydır,
Alçacık katır,
Yüklenir bakır.

(Sacayak)

645-Bir lenger un astım,
Ortasına kan bastım.

(Sark, fes)

646-Sarıdır safran gibi,
Okunur Kur'an gibi,
Ya bunu bilirsin,
Ya bu gece ölürsün.

(Sarı lira)

647-Benim sarı kızım,
Benim beyaz kızım,
Çeyizli dizilim;
Konuk gelir, ağlar,
Konuk gider ağlar,
Babası gelende,
Başına kelâm bağlar.

(Semâver)

648-Anasını sattığımın gâvuru,
Kulağını çeksem bağıdır.

(Silâh)

649-Dört tarafı karanlık.
Dolaştım Hind'de, Çin'de,
Ben dünyayı öğrendim
Bir zindan içinde,

(Sinema)

650-Karanlık odada gelin dayalı.

(Soba)

651-Altı ay yatar,
Altı ay kalkar.

(Soba)

652-Kara tavuk,
Karnı yarık.

(Soba)

653-Biri yer, doymaz,
Biri oturur, kalkmaz,
Biri gider, gelmez.

(Soba, ateş, duman)

654-Biz altı kardeşiz,
Altımızın da ayrı işi var.
Derya yüzünde
Bir balık kardeşimiz var.
Kim bilirse bu bilmeceyi,
Yetmiş bin altın,
Bir donanmış at müjdesi var.

(Sultan Ahmed Câmî'nin
minâreleri, Kızkulesi)

655-Altındır abası, gümüştür küpesi,
Bunu bilmeyen eşek sıpası.

(Şamdan)

656-Tavuktan alçak,
İnsandan yüksek.

(Şapka)

657-Ben giderim, o gider,
Üstünde gölge eder.

(Şemsiye)

658-Dedem deve, girmez eve,
Kes başını, girsin eve.

(Şemsiye)

659-Dağın yongası,
Köyün kâhyası.

(Şinik, ölçek)

660-Bir kuyum var, çeken ölmez, içen ölür.

(Tabanca)

661-Yer altında kilitli sandık.

(Tabut)

662-Biri dedi, vay belim,
Biri dedi, vay başım,
Gelirim dedi biri,
Dayan bana kardaşım.

(Tahta çivi, çekiç)

663-İki eşeğe bir adam biner.

(Takunye)

664-El kadar yonga dağdan domuz indirir.

(Tarak, bit)

665-Kapı arkasında çingene butu.

(Tava)

666-Kara kediye kuyruğunda asarlar.

(Tava)

667-Bâlâ'da bardak,
Orda bağırsak
Ankara'da duyulur mu?

(Telefon)

668-Ben iki hasretlinin arasında durdum,
Yüzlerini görmeden konuştum.
(Telefon)

669-İstanbul'da yemek pişti, kokusu buraya düştü.
(Telgraf)

670-Sıra sıra sögütler,
Birbirini ögütler,
Dil bilmez, kelâm söyler,
Bunu bilsin ârifler.
(Telgraf direkleri)

671-Tava değil, kulbu var,
Bekçi değil, düdüğü var,
Hanım değil, göbeği var.
(Tencere, düdüklü tencere)

672-İki tatar,
Biri kalkar,
Biri yatar.
(Terâzi)

673-Altı ayaklı fil,
Ortasında dil,
Ahmak isen sor,
Arif isen bil.
(Terâzi)

674-99 cemâat, 2 müezzîn, 1 imam.
(Tesbih)

675-Hırtlar, mırtlar,
Yusuf'u yedi kurtlar.
(Testere)

676-Fik aşağı,
Fik yukarı,
Fika fika
Mustafa Ağa.
(Tezgâh)

677-Ak kuş ağzını açtı,
Kara kuş içine kaçtı.
(Tezgâh, mekik)

678-Saksağan şaklar, şakı benim elimde,
Uzun kavak yıkıldı, kökü benim elimde.
(Tezgâh, mekik)

679-Tükenmezden yük tuttum,
Üremeze yüklettim,
Sallanmaza geçirdim,
Satılmazda sarfettim.
(Toprak,katır,taş köprü,Câmi)

680-Bir oğlum var, her tarafı uyuz.
(Törpü)

681-Sıra sıra odalar,
Birbirini kovalar.
(Tren)

682-Kara koyun meler gider,
Dağı taşı deler gider.
(Tren)

683-Tohumsuz biter,
Dünyaya yeter.
(Tuz)

684-Suda doğar,
Sudan korkar.

(Tuz)

685-Ekilmezi, biçilmezi, doğurmaza yüklediler,
Yatmazın, uyumazın bacasından geçirdiler.

(Tuz, katır, dere, köprü)

686-Dinsiz gâvurun kulağını çeksem bağıdır.

(Tüfek)

687-Burada öğürür,
Karşıda doğurur.

(Tüfek)

688-Buradan attım vız vıza,
Altmış iki yıldıza.

(Tüfek)

689-Altı demir, üstü demir,
İçinde bir zâlim emîr.

(Tüfek)

690-Bir büyücek kuş idim,
Yerden kalktım üşüdüm.

(Uçak)

691-O nedir ki iki başlı bir yılan,
Her başında türlü türlü nakış var.

(Uçkur)

692-Uzun uzun urganlar,
Ucu benim elimde,
Bülbüller feryad eder,
Ruhu benim elimde.

(Ud, saz)

693-Altı yaş, ortası kuru,
Tepesinde çiçek açar.

(Vapur)

694-Bir atım var, göğsü suda, arpa saman istemez.

(Vapur)

695-Gebe geyik, yağı yok.

(Yastık)

696-Gündüz dürülür,
Gece yayılır.

(Yatak)

697-Gece benim,
Gündüz evin.

(Yatak)

698-Mâvi tarla üstünde,
Beyaz güvercin yürür.

(Yelkenli)

699-Bir top bezim var, sağıarım sağıarım, bitmez.

(Yol)

700-Uzun kavak, gölgesi yol,
Saksağan konar, yuvası yok.

(yol)

701-Uzun uzun urganlar,
Ucunda demir hanlar.

(yol)

702-Bir duvarım var, gündüz yapılır, gece yıkılır.

(Yüklük)

703-Ben söyleyim, sen bil.

(Zembil)

704-Kırk çingene el ele tutar.

(Zincir)

VII- MÂNEVÎ-DİNÎ UNSURLAR VE DİĞER KAVRAMLARLA İLGİLİ BİLMECELER

705-Gökten indi apıştı,
Cümle âleme yapıştı.
(Ad, isim)

706-Sende var, bende var,
Bir incecik dalda var.
(Ad)

707-Karada bir gemi,
Başındadır yelkeni,
Nedir dümeni,
Bil bunu, göreyim seni.
(Akal)

708-Et et içinde,
Et fit içinde,
Dünya dümeni
Onun içinde.
(Akal)

709-Her şeyi görür,
Benzerini görmez.
(Allah)

710-Bir nedir, beş nedir,
Kâ'be'deki taş nedir?
(Allah,namazlar,Hacerü'l Esved)

711-Kat kat içinde,
Kat kitap içinde,
Ne molla bilir,
Ne kitap içinde.
(Alın yazısı)

712-Dağdan gelir hız ile,
Yetmiş bin yıldız ile,
Ayağında beni var,
Her tarafta cengi var.
(Azrâil)

713-Mâvi göklerden indim,
Al atlaslar giyindim,
Küçük olsanız bile,
Sizlerde var ümidim.
(Bayrak)

714-Mevlâ'nın yaptığı yapı, yıkılmaz,
On iki bahçede kırk sekiz kapı içinde
Yaşayan iki gül nedir.
(Bayramlar)

715-İki karı gördüm çarşıda,
İkisinin kucağında iki oğlan uşağı.
Sordum birine, baci, bu senin neyin?
Oğlumun oğlu, emmimin kardaşı.
(Birbirinin oğlunu almışlar)

716-Çeşmeler, çeşmeler,
İçinde keklik meler,
Yedi açar,
Beş güller.
(Cennet)

717-Sırtında geçer haşası,
Onun olmaz paşası.
(Çingene)

718-Değneğin ucunda bir yemiş,
Onu yiyen ölmemiş,
Ramazan'da yemiş,
Orucu bozulmamış,
(Dayak)

719-Hak bilir, halk bilmez.
(Ecel)

720-Kaş ile gözden yakın,
Söylenen sözden yakın.
(Ecel)

721-Gitti, gelmez,
Geldi, gitmez.
(Gençlik, ihtiyarlık)

722-Buradan attım iğneyi,
Dolaştı geldi dünyâyı,
(Gönül)

723-Deniz ortasında bir ağaç var,
Dalsız, budaksız;
Üstüne bir kuş konmuş,
Kolsuz, kanatsız;
Ben o kuşu vursam topsuz tüfenksiz,
Pişirsem odsuz, ocaksız,
Yesem dilsiz, damaksız.
(Gönül)

724-Nar çiçeği, narin çiçeği,
Harım çiçeği, pirinç çiçeği,
Güllük gülistanlık içinde
Açılmış şeftâli çiçeği.
(Gönül)

725-Nereden geliyorsun?
- Zirzop kalesinden.
- Üstün neden yaş?
- Denizden geçtim.
- Çok derin miydi?
- Kıyısından dolaştım.

- Üstün neden beyaz?
- Değirmenden geçtim.
- Akşam nerede idin?
- Bey konağında,
- Ne yedin?
- Koç.
- Neresinden?
- Hiç.
- Nerede yattın?
- Minderde.
- Çok kaba mıydı?
- Kupkuru yerde.
- Üstüne ne örttüler?
- Perde.
- Sen uğrattın beni derde.
(Gönül)

726-Yedi ağa kardeşirler,
Geçerler birer birer,
Sayısı pazar'da biter.
(Haftanın günleri)

727-İstanbul'da bir dâne,
İzmir'de iki dâne,
Ankara'da hiç yok.
(İ harfi)

728-Âyetler içinde mimsiz, meyvalar içinde gülsüz,
hayvanlar içinde dilsiz.
(İnnâa 'taynâ Sûresi,
incir, balık)

729-Lâmbayı üfledim "İs" dedi,
Tabağa vurduğum "tan" dedi,
Ben de sana "bul" dedim.
(İstanbul)

730-Nar tânesi, nur tânesi,
Bu dünyanın bir tânesi.
(Kâ'be)

731-İki satır yazı,
Yurdun en güzel kızı.
(Kanun)

732-Kan, kırmızı, süt, beyaz,
Kal'a, kapısından sığmaz.
(Kelime oyunu)

733-Nefes alsan rüzgâr sanır,
Gölgeyi canavar sanır.
(Korkak)

734-Kırk çınar yaprağı,
Hazreti Osman toprağı,
Ya bunu bilirsın,
Ya bu gece ölürsün.
(Kur'ânukerim)

735-Duvarı halı var,
Halının gülü var,
İçinde Hazreti Allah var.
(Kur'ânukerim)

736-İster sarı giydir, ister lâcivert,
Paralıya zevk, parasıza dost,
Müptelâsı da var, hastası da,
Tutulan için hükmü pek sert.
(Moda)

737-Deniz içinde "n" var?
(N)

738-Hak Taâlâ hoş yaratmış beş yemiş,
Beşi dahi birbirini görmemiş,
İkisine gün dokunur yaz ve kış,
Üçü dahi gün yüzünü görmemiş.
(Namazlar)

739-Asıldım bir asmaya,
Asma beni basmaya,
Yeşil kuşak kuşandım,
Demir kılıç kesmeye,
(Nikâh)

740-Bende var, sende var,
Âlemde yok, cihanda var,
Mısır'da yok, Şam'da var,
(Nokta, eski yazıya göre)

741-Bir tabak yemişim var,
Yarısı yenir, yarısı yenmez.
(Oruç)

742-Tıngır elek, tıngır saç,
Elim hamur, karnım aç.
(Oruç)

743-On iki ayın bir çiçeği.
(Oruç)

744-Uzadıkça kısalır.
(Ömür)

745-Gökten bir elma düştü,
On iki parçaya ayrıldı,
On birini yediler, birine hayır dediler.
(Ramazan)

- 746-Bir dedem var uzun mu uzun,
Yılda verir otuz salkım üzüm;
Akını yesem haram,
Karasını yesem sevap.
(Ramazan)
- 747-Kapıdan girdim hayladım,
Bir elmayı kırk kişiye payladım.
(Selâm)
- 748-Besmelesiz farz olan nedir?
(Selâm)
- 749-Elde fincan gezdirir,
Kolda mercan gezdirir,
Ellerin sürüsü var,
Beni bir can gezdirir.
(Sevgili)
- 750-Kıldan ince, kılıçtan keskin,
(Sırat Köprüsü)
- 751-Adı var, kendi yok.
(Şeytan)
- 752-Yapılmamış duvarda,
Doğmamış oğlan oturur.
Ekilmemiş bostanı,
Yolma diye bağırır.
(Yalan)
- 753-Yağmur yağar, kar dizde,
Hıyar iki yapraklı iken,
Kavun, karpuz var bizde,
(Yalan)

- 754-Bir tavşan nehri yüzerek geçti,
Kör bir adam bunu gördü,
Sağır kişi onun sesini işitti,
Çıplak bir adam onu cebine koydu,
Bilin bakalım bu neydi?
(Yalan)
- 755-Taş başında kartal oturur,
Üç yüz altmış beş yumurta getirir.
(Yeni yıl)
- 756-Bu namaz orta namaz,
Bunu câhil anlamaz,
Etten mescit, sudan kible,
Orda kim kıldı namaz?
(Yunus Peygamber)
- 757-Abdesti kandan,
Seccâdesi gönden,
Yedi yıl ibâdet etti,
Bilmedi kible ne yandan,
(Yunus Peygamber)

I- BİLMECELERİN DİZİNİ

II- Tabiat ve Tabiat Hâdisleri İle İlgili Bilmeceler

1- Ay	33- Dünya
2- Ay	34- Dünya, deniz, horoz
3- Ay	35- Dünya, Şeytan, Kâ'be
4- Ay	36- Ebemkuşağı
5- Ay	37- Gece, gündüz
6- Ay	38- Gece, gündüz
7- Ay	39- Gece, gündüz
8- Ay, gök, yıldızlar.	40- Gökyüzü
9- Ay ışığı	41- Gökyüzü
10- Bulut	42- Gökyüzü, güneş, ay
11- Buz	43- Göl
12- Buz	44- Gölge
13- Buz, kilim	45- Gölge
14- Buz, günüş	46- Gün hafta, ay, iki bayram
15- Buz, kar, güneş	47- Gündüz, gece
16- Cemreler	48- Güneş
17- Dalga	49- Güneş
18- Dalga	50- Güneş
19- Dalga	51- Güneş
20- Damla	52- Güneş
21- Damla	53- Güneş
22- Deniz	54- Güneş
23- Deniz, ölüm	55- Güneş
24- Denize kapak, göğce
direk, deveye nal	56- Güneş ışığı
25- Dere	57- Hava
26- Dere	58- Hava
27- Dere, göl, dönemeç	59- Kar
28- Dolu	60- Kar
29- Dolu	61- Kar
30- Duman	62- Kar
31- Duman	63- Kıracağı
32- Duman, baca	64- Kıracağı

65- Kış	82- Şimşek
66- Mevsimler	83- Şimşek
67- Nehir	84- Şimşek, dolu, kar
68- Nehir	85- Yağmur
69- Rüzgâr	86- Yağmur
70- Rüzgâr	87- Yer, gök, duman,
rüzgâr
71- Rüzgâr	88- Yıl, aylar, günler, ge-
ce, gündüz
72- Rüzgâr	89- Yıldırım
73- Rüzgâr	90- Yıldız
74- Sel	91- Yıldızlar
75- Ses	92- Yıldızlar
76- Ses	93- Yıldızlar
77- Ses	94- Yıldızlar
78- Sis	95- Yıldız ve ay
79- Su	
80- Su	
81- Su	

III- BİTKİLER VE ONLARIN MAHSULLERİ İLE İLGİLİ BİLMECELER

96- Ağaç kavunu	113- Börek, ispanaklı
97- Armut	114- Buğday
98- Arpa	115- Ceviz (Koz)
99- Asma kabağı	116- Ceviz
100- Ay çiçeği	117- Ceviz
101- Ayva	118- Ceviz, kabuğu, içi
102- Ayva	119- Çam
103- Ayva	120- Çam
104- Bâdem	121- Çekirdek
105- Bâdem	122- Çiçek
106- Bâdem	123- Çiğdem
107- Bağ	124- Çiğdem
108- Bamya	125- Çilek
109- Biber	126- Çorba
110- Biber	127- Çörek
111- Bögürtlen	128- Domates
112- Börek	129- Domates

130- Domates
131- Dut-Karadut
132- Ekmek
133- Ekmek
134- Elma
135- Elma ve çekirdekleri
136- Erik
137- Fasulye
138- Fındık içi,han,süt,kan
139- Gül
140- Gül
141- Hasır
142- Haşhaş
143- Haşhaş
144- Havuç
145- Hindistan cevizi
146- Hurma
147- Isırgan
148- İğde
149- İğde
150- İncir
151- İncir
152- İncir,balık, Kevser
sûresi
153- Kabak
154- Kabak
155- Kadayıf
156- Kağıt, mürekkep, ya-
zı
157- Kağıt, yazı
158- Kahve
159- Kahve, fincan
160- Kalbur
161- Kar çiçeği
162- Karpuz
163- Karpuz
164- Karpuz
165- Kahve

166- Kavun
167- Kavun
168- Kayısı
169- Keçiboynuzu
170- Kestane
171- Kastane
172- Kastane
173- Kastane
174- Keten
175- Keten, mekik
176- Kına
177- Kına
178- Kızılçik
179- Kibrit
180- Kiraz
181- Kiraz
182- Kiraz
183- Kiraz
184- Lahana
185- Lahana
186- Lahana
187- Lahana
188- Lif
189- Limon
190- Mantar
191- Mantar
192- Mercimek
193- Mısır
194- Mısır
195- Muşmula-döngel
196- Nar
197- Nar
198- Nar
199- Nar
200- Nar
201- Nar
202- Nohut
203- Nohut

204- Nohut
205- Odun
206- Orman üzümü
207- Pamuk
208- Pamuk
209- Pancar
210- Pancar
211- Pantolon
212- Patates
213- Patates
214- Patlıcan
215- Pekmez
216- Piring
217- Piring pilâvı
218- Portakal
219- Portakal
220- Portakal
221- Pırasa
222- Rakı
223- Sarımsak
224- Sarımsak
225- Sarımsak
226- Sarımsak
227- Sarımsak
228- Sarımsak
229- Saz, ut

230- Sigara
231- Soğan
232- Soğan
233- Soğan
234- Soğan (Yeşil)
235- Su kabağı
236- Süpürge
237- Süpürge
238- Süpürge
239- Süpürge
240- Şeftali
241- Şeftali
242- Şeftali
243- Tarak
244- Turp
245- Turp
246- Un
247- Üzerlik
248- Vişne
249- Yemek, kepçe
250- Yer elması
251- Zenbil
252- Zeytin
253- Zeytin
254- Zeytinyağı

IV- HAYVANLAR VE ONLARIN MAHSULLERİ İLE İLGİLİ BİLMECELER

255- Ağustos böceği
256- Arı
257- Arı
258- Arı
259- Arı
260- Arı
261- At, araba
262- At kuyruğu
263- Ateşböceği

264- Ayı
265- Ayı
266- Ayı, balık, horoz
267- Bal
268- Bal
269- Bal, petek
270- Balık
271- Balık
272- Balık ağı

- 273- Balık, incir, İnnâa' taynâ
 274- Baykuş
 275- Bit
 276- Böcek
 277- Ciğer
 278- Çekirge
 279- Çekirge
 280- Deve
 281- Deve
 282- Eşek
 283- Eşek
 284- Fâre (bakınız, sıçan)
 285- Fâre
 286- Fâre
 287- Fâre
 288- Fâre
 289- Geyik
 290- Geyik
 291- Horoz
 292- Horoz
 293- İnek memesi
 294- İpek böceği
 295- İpek böceği
 296- İpek böceği
 297- İpek kozası
 298- Kaplumbağa
 299- Kaplumbağa
 300- Kaplumbağa, balık, sabun, sütlâç
 301- Karınca
 302- Karınca
 303- Karınca
 304- Karınca
 305- Karınca
 306- Karınca
 307- Karınca, atlı karınca
 308- Katır, yol, köprü, câ-mi
 309- Keçi
 310- Keçi
 311- Keçi pisliği
 312- Kedi
 313- Kedi
 314- Kedi
 315- Kedi
 316- Kedi
 317- Keklik
 318- Kelebek
 319- Kelebek
 320- Kelebek
 321- Kertenkele
 322- Kırlangıç
 323- Kirpi
 324- Kirpi
 325- Kirpi
 326- Kovan arısı
 327- Koyun
 328- Köstebek
 329- Köstebek
 330- Köstebek
 331- Kurbağa
 332- Kurbağa
 333- Kurbağa
 334- Kurbağa, horoz, tavuk, kedi, ciğer, yumurta
 335- Kuş
 336- Kuş
 337- Kuyruk
 338- Kürk
 339- Leylek
 340- Leylek
 341- Leylek

- 342- Maymun
 343- Öküz, Hazreti Ali, Hazreti Süleyman
 344- Örümcek
 345- Örümcek ağı
 346- Peynir
 347- Pire
 348- Pire
 349- Pire
 350- Pire
 351- Sade yağ
 352- Saksagan
 353- Salyangoz
 354- Salyangoz
 355- Salyangoz
 356- Sıçan
 357- Sincap
 358- Sinek
 359- Sivrisinek
 360- Sivrisinek
 361- Sivrisinek
 362- Sivrisinek, tahtakurusu
 363- Solucan
 364- Solucan
 365- Sülük
 366- Sülük
 367- Sümük
 368- Sümüklü böcek
 369- Süt
 370- Süt
 371- Süt, değirmen
 372- Sütlâç
 373- Tahtakurusu
 374- Tahtakurusu
 375- Tavşan
 376- Tavşan
 377- Tavşan, balık, ördek, pelte, sabun
 378- Tavuk
 379- Tavuk, yumurta, civ-civ
 380- Tazı, tavşan
 381- Teke
 382- Tilki
 383- Yağ, Tereyağı
 384- Yarasa
 385- Yılan
 386- Yılan
 387- Yılan
 388- Yoğurt
 389- Yumurta
 390- Yumurta
 391- Yumurta
 392- Yumurta
 393- Yumurta
 394- Yumurta

V- İNSANLAR VE ONUN UZUVLARI İLE İLGİLİ BİLMECELER

- 395- Ağız
 396- Ağız
 397- Ağız
 398- Ağız, burun, gözler, kaşlar, saçlar, bitler
 399- Ağız, dil
 400- Ana, kucağındaki çocuk, karnındaki çocuk
 401- Baba, kız
 402- Bacaklar
 403- Bâkire kız
 404- Baş

405- Bebek
406- Berber
407- Bıyıklar
408- Budala
409- Burun
410- Burun
411- Burun, ağız, çene
412- Cenâze
413- Cenâze
414- Çingene, elekçi
415- Çocuk, baba, dede
416- Çocuk, meme
417- Çocuk, meme, beşik
418- Dil
419- Dil
420- Dil
421- Dil
422- Dişler
423- Dişler
424- Dudaklar, Dudak-
değmez
425- Gelin
426- Geyik boynuzu
427- Göz
428- Göz
429- Göz
430- Gözler
431- Gözler
432- Gözler
433- Harem ağası
434- Hırsız
435- İmam

436- İnsan hayatının de-
virleri
437- Kalb
438- Kalb
439- Kalb
440- Kaş
441- Kaş
442- Kulak
443- Kulak
444- Kulak, küpe
445- Meme
446- Nezele
447- Ölü
448- Parmaklar
449- Paraşütçüler
450- Rüya
451- Rüya
452- Rüya
453- Rüya
454- Sakal
455- Sarhoş
456- Sıtma
457- Söz, lâf
458- Sümük
459- Sümük
460- Tırnak
461- Topuk
462- Tükürük
463- Uyku
464- Uyku
465- Uyku
466- Uyku
467- Yüz, kulak

VI- EŞYA İLE İLGİLİ BİLMECELER

468- Altın
469- Ampül
470- Araba
471- Araba tekerlekleri
472- Arı kovanı
473- Asansör
474- Ateş
475- Ateş, duman
476- Ayakkabı
477- Ayna
478- Ayna
479- Ayna
480- Ayna
481- Baca
482- Baca
483- Baca
484- Baca
485- Baca, duman
486- Balık ağı
487- Balık ağı
488- Balta
489- Balta, balık, leylek,
tavşan
490- Bardak, su bardağı
491- Baston
492- Bayrak
493- Beşik
494- Çeket
495- Câmî
496- Cezve, kahve cezvesi
497- Cezve
498- Çadır
499- Çamaşır
500- Çardak

501- Çarık
502- Çatal
503- Çeşme
504- Çeyiz
505- Çıkırık
506- Çıkırık, pamuk çıkırığı
507- Çivi, ekseri
508- Çivi
509- Çivi, tahta
510- Çizme
511- Çorap
512- Çorap şişi
513- Çorap şişleri
514- Çorap şişleri, par-
maklar, çorap
515- Davul
516- Def
517- Değirmen , un değir-
meni
518- Değirmen, el değir-
meni
519- Demir
520- Dibek
521- Dokuma tezgâhı
522- Döşek
523- Duman, kömür
524- Düdük
525- Düdüklü tencere
526- Düven, öküzler
527- Eldiven
528- Elek, un
529- Elektrik
530- Elmas
531- Fener

532- Fes, şapka
533- Fırın
534- Fırın
535- Gemi
536- Gemi
537- Gemi
538- Gergef
539- Gergef
540- Gergef
541- Gözlük
542- Gramafon
543- Gücü
544- Halı
545- Halı
556- Hamam
547- Hançer
548- Harita
549- Havan
550- Havlu, peşkir
551- İğne
552- İğne, dikiş iğnesi
553- İğne, dikiş iğnesi
554- İğne, iplik
555- İskambil kağıdı
556- İz
557- Kafes
558- Kağıt
559- Kağıt, mürekkep, ya-
zı, okuma
560- Kal'a, fındık içi, kan,
süt
561- Kalay
562- Kalbur
563- Kalorifer
564- Kandil
565- Kantar, el kantarı
566- Kapı

567- Kapı
568- Kapı sürmesi
569- Kaşık
570- Kayık
571- Kayık
572- Kayık
573- Kazan
574- Kazan, ateş
575- Keman
576- Kemer
577- Kırılmaç yuvası
578- Kızkulesi
579- Kızkulesi
580- Kibrit
581- Kibrit
582- Kibrit
583- Kilit
584- Kilit
585- Kiremit
586- Kiremit
587- Kitap
588- Kitap
589- Kova, kuyu kovası
590- Kova, kuyu kovası
591- Kömür
592- Kömür
593- Köprü
594- Köprü
595- Körük
596- Kundura
597- Kümes, horoz, Sa-
bun, helva
598- Künk
599- Küpe
600- Küpe
601- Lâmba
602- Lâmba

603- Lâmba
604- Lâmba
605- Makas
606- Makineli tüfek
607- Mangal, ateş
608- Mangal, kül, ateş
609- Maşa, halı
610- Mekik
611- Mektup
612- Mektup
613- Mektup
614- Mektup
615- Mektup
616- Mezarlık
617- Mezar taşı
618- Minâre
619- Minâre
620- Mum
621- Mum
622- Mum
623- Nalın
624- Nargile
625- Nargile
626- Oklava
627- Otomobil
628- Orman
629- Öreke
630- Öreke
631- Pabuç
632- Para
633- Para
634- Para
635- Pencere
636- Radyo
637- Radyo
638- Rende
639- Saat

640- Saat, çalar saat
641- Saat, asma saat
642- Saban demiri
643- Sacayak, tencere, katır,
tazi
644- Sacayak
645- Sarık, fes
646- Sarı lira
647- Semâver
648- Silâh
649- Sinema
650- Soba
651- Soba
652- Soba
653- Soba, ateş, duman
654- Sultan Ahmed Camii'nin
minâreleri, Kızkulesi
655- Şamdan
556- Şapka
657- Şemsiye
658- Şemsiye
659- Şinik, ölçek
660- Tabanca
661- Tabut
662- Tahta, çivi, çekik
663- Takunya
664- Tarak, bit
665- Tava
666- Tava
667- Telefon
668- Telefon
669- Telgraf
670- Telgraf direkleri
671- Tencere, düdüklü tence-
re
672- Terâzi
673- Terâzi

674- Tesbih
675- Testere
676- Tezgâh
677- Tezgâh, mekik
678- Tezgâh, mekik
679- Toprak, katır, taş, köp-
rû, câmi
680- Törpü
681- Tren
682- Tren
683- Tuz
684- Tuz
685- Tuz, katır, dere, köprü
686- Tüfek
687- Tüfek
688- Tüfek

689- Tüfek
690- Uçak
691- Uçkur
692- Ut, saz
693- Vapur
694- Vapur
695- Yastık
696- Yatak
697- Yatak
698- Yelkenli
699- Yol
700- Yol
701- Yol
702- Yüklük
703- Zenbil
704- Zincir

736- Moda
737- N
738- Namazlar
739- Nikâh
740- Nokta, eski yazıya göre
741- Oruç
742- Oruç
743- Oruç
744- Ömür
745- Ramazan
746- Ramazan

747- Selâm
748- Selâm
749- Sevgili
750- Sırat köprüsü
751- Şeytan
752- Yalan
753- Yalan
754- Yalan
755- Yeni yıl
756- Yunus Peygamber
757- Yunus Peygamber

VII- MÂNEVÎ-DİNİ UNSURLARLA VE DİĞER KAVRAMLARLA İLGİLİ BİLMECELER

705- Ad, isim
706- Ad
707- Akıl
708- Akıl
709- Allah
710- Allah, namazlar, Hâce-
rû'l Esved
711- Alın yazısı
712- Azrâil
713- Bayrak
714- Bayramlar
715- Birbirinin oğlunu almış-
lar
716- Cennet
717- Çingene
718- Dayak
719- Ecel

720- Ecel
721- Gençlik, ihtiyarlık
722- Gönül
723- Gönül
724- Gönül
725- Gönül
726- Haftanın günleri
727- İ harfi
728- İnnâa'taynâ Sûresi,
cir, balık
729- İstanbul
730- Kâ'be
731- Kanun
732- Kelime oyunu
733- Korkak
734- Kur'ânıkerim
735- Kur'ânıkerim

BİBLİYOGRAFYA

- Lütfullah Sami Akalın, Erzurum Bilmeceleeri. İstanbul, 1954.
- Giray Arslanov, Tabışmaklar I Kazan, 1910.
- İlhan Başgöz-Andreas Tietze, Bilmece: A Corpus of Turkish Riddles. 1973
- Pertev Naili Boratav, İlhan Başgöz: Les Devinettes. Filologiae Turcicae Fundamenta, Tomus Secundum P. 77-89. MCMLXIV.
- Amil Çelebioğlu- Yusuf Ziya Öksüz, Türk Bilmeceleeri Hazinesi. 1979.
- Şükrü Elçin, Gölpazarı Bilmeceleeri, Ankara, 1965.
- Şükrü Elçin, Türk Bilmeceleeri. 1970, 1983.
- Sadeddin Nüzhet Ergun-M. Ferid, Konya Halkiyât ve Harsiyâtı. Konya 1926.
- M. Geldiev, Makal ve Matallar Yığındısı. Aşkabad, 1925.
- Nâsîh Güngör-İhsan Ozanoğlu. Kastamonu Bilmeceleeri, İzmir 1939.
- Halk Bilgisi Dergisi Koleksiyonu.
- İhsan Hammâmizâde, Bilmeceleeri. İstanbul, 1930.
- Ali Haydar, Millî Bilmeceleeri. İstanbul 1931.
- V. Hulufu, Tabmacalar. Bakû, 1928.
- Abdülkadir İnan, Codex Cumanicus Bilmeceleerine dair, Kopuz dergisi, nu. 3,4,1939.
- Mahmud Kâşgarlı: Divânü Lügât-it Türk (Besim Atalay Tercümesi) C. I. Ankara, 1939.
- T. Kowalski, Bilmece maddesi. İslâm Ansiklopedisi- Türkçe tercümesi, Cüz 18, İstanbul, 1943.

- Fuad Köprülü, Saz Şairleri (6) Aşık Teşkilâtı ve Fasılları, İkdâm Gazetesi 12 Nisan 1330/1914.
- Ağâh Sırrı Levend, Divan Edebiyatı. (Kelimeleeri,remizleeri, mazmunlar ve mefhumlar) İstanbul, 1943.
- Ahmet Talât Onay, Halk Şiirleerinin Şekil ve Nev'i. 1928.
- Ahmet Talât Onay, Kızılbaş şiirleerinde sual-cevap(Şatıh), Türk Folklor Araştırmaları (C. III. sayı 53, s. 841-843) 1953.
- W. Radloff, Sözlük, C. IV. s. 108, 179, 1960.
- T.S. Safiev, Rusça-Karakalpakça Sözlük (Russko-Karakalpakskiy Slovar). s. 164, Moskova 1962.
- Ferhat Sılacı, Seçilmiş 1001 Bilmece. İstanbul, 1960.
- Şemseddin Sâmî, Kamus-ı Türkî. İstanbul, 131.
- Süleyman Tefvik, Arzu ile Kamber, İstanbul, 1936.
- Naki Tezel, Türk Halk Bilmeceleeri. Ankara, 1969.
- Türk Ansiklopedisi, Bilmece maddesi, C. VI, FAşıkül 47. Ankara 1953.
- Türkmen Dilinin Sözlüğü. S. 636, 431, Aşkabat 1962.
- Türk Folklor Araştırmaları Dergisi Koleksiyonu I-X. cildleeri.
- Saîr Uğur, İçel Folkloru. 1947.
- Bilâl A. Yanıkoğlu, Trabzon ve Havâlisinde Toplanmış Folklor Malze-mesi. İstanbul, 1943.
- K.K. Yudahin, Kırgız Sözlüğü. C. II, s. 636. İstanbul, 1948.